

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

Život seniorů pohledem mladé generace

bakalářská práce

Autor práce: Veronika Waldmannová

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Vedoucí práce: PhDr. Vlastimila Urbanová

Datum odevzdání práce: 3. 5. 2012

Abstrakt

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila téma Život seniorů pohledem mladé generace. V teoretické části jsem se snažila nastínit život starých lidí společně s jejich potřebami, a také život dnešní mladé generace. Mladou generaci jsem rozdělila na dvě věkové skupiny a to na osoby ve věku adolescence a osoby ve věku časně dospělosti.

Poznatky z teoretické části jsem následně aplikovala v praktické části bakalářské práce. Informace od respondentů jsem sbírala pomocí řízených rozhovorů s otevřenými otázkami. Zvolila jsem 17 respondentů, kteří odpovídají věkové kategorii mladých lidí a bydlí na území Prahy.

Stanovila jsem si dva cíle. Prvním cílem bylo zjistit pohled mladé generace na život seniorů a druhým cílem bylo zjistit, jaké hodnoty jsou podle mladých lidí pro seniory těmi nejdůležitějšími. K prvnímu cíli jsem došla několika připravenými otázkami pro respondenty. Odpovědi respondentů jsem porovnávala s literaturou a ve většině případů se odpovědi respondentů s touto literaturou shodovaly. Z toho vyplývá, že se mladí lidé snaží vnímat seniory jako součást naší společnosti a ve většině případů na ně pohlíží stejně, jak se o nich píše v literatuře. Pokud nemají mladí lidé zájem se seniory přijít do užšího kontaktu a trávit s nimi delší dobu, snaží se je alespoň respektovat a nevyvolávat zbytečné dohady či konflikty.

V mé bakalářské práci jsem došla také k druhému cíli. Nejdůležitějšími hodnotami pro seniory jsou podle mladých lidí zdraví, rodina, přátelé, víra a jistota. Tyto hodnoty vybrali respondenti díky svým zkušenostem se starými lidmi, anebo je vybírali podle toho, jak znají seniory z různých médií.

V závěru bakalářské práce jsem uvedla některé možnosti, které by mohly přiblížit život seniorů mladé generaci. Proto tato bakalářská práce může sloužit jako materiál pro zlepšení mezigeneračních vztahů.

Abstract

The topic „Older people with the eyes of younger generation“ was chosen for a purpose of my bachelor thesis. In the theoretical part, the life of old people with their needs as well as the one of today's young generation has been outlined. Two age groups were created among young generation - people in the age of adolescence and the people in the age of early adulthood.

Results from the theoretical part have subsequently been applied in the practical part of the thesis. A method of structured interviews with open questions was applied for getting required information. 17 respondents were chosen for that purpose. They match criteria of the age group of young people and of residence in Prague.

I set two goals. The first objective was to look at a life of seniors through young generation's point of. The second objective was to determine which values were the most important to seniors according to young people. The first goal has been met via few questions to the respondents. Answers were compared with expert literature. The answers of the respondents concurred with this literature in most cases. It means firstly that young people perceive the elderly as part of our society and secondly young people have in general same view on seniors as the one represented in the expert literature. In case young people were not interested in coming into closer contact with senior and spend some time together, they tried at least to respect the older people and avoid causing unnecessary speculation and conflicts.

Also the second goal was met in my bachelor thesis. According to young people, the most important values for the elderly are health, family, friends, faith and certainty. These values were selected by respondents based on their own experience with the seniors or according to how they know seniors through various media.

At the end of the bachelor thesis I outlined some options that could bring the young generation of seniors living. So this bachelor thesis can serve as a material for improving intergenerational relationships.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 3. 5. 2012

.....

Veronika Waldmannová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Vlastimile Urbanové za rady, které mi poskytla během psaní mé bakalářské práce.

Další díky patří mé rodině za psychickou i finanční podporu při mém studiu a za zpětnou vazbu při čtení této mé práce.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat všem respondentům a respondentkám za jejich čas a upřímné odpovědi.

OBSAH:

ÚVOD	8
1. SOUČASNÝ STAV	9
1.1. Senior a stáří	9
1.1.1. Tělesné změny při stárnutí	10
1.1.2. Psychické změny při stárnutí	10
1.1.3. Potřeby seniorů	11
1.1.3.1. Fyziologické potřeby	12
1.1.3.2. Potřeba bezpečí seniorů	12
1.1.3.3. Sociální potřeby seniorů	13
1.1.3.4. Potřeba autonomie	14
1.1.3.5. Potřeba seberealizace seniorů	14
1.1.4. Senior a rodina	15
1.1.5. Pracovní možnosti seniorů	16
1.1.6. Senior a víra	17
1.1.7. Senior a manželství	17
1.2. Mladá generace	18
1.2.1. Adolescent	18
1.2.1.1. Potřeba bezpečí a socializace adolescenta	18
1.2.1.2. Potřeba seberealizace	21
1.2.2. Čas na dospělost	21
1.2.2.1. Potřeba socializace člověka ve věku časně dospělosti	22
1.2.2.2. Potřeba seberealizace	22
1.3. Ageismus	23
1.4. Současný stav mezigeneračních vztahů	24
1.4.1. Mezigenerační spor	25
1.4.2. Mezigenerační solidarita	26
2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	27
2.1. Cíl práce	27

2.2. Výzkumné otázky	27
3. METODIKA	28
3.1. Použité metody	28
3.2. Charakteristika výzkumného souboru	28
4. VÝSLEDKY	30
5. DISKUZE	44
6. ZÁVĚR	49
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	51
8. KLÍČOVÁ SLOVA	56
9. PŘÍLOHY	57

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila téma „Život seniorů pohledem mladé generace“. Toto téma mě zaujalo a podle mého názoru by mohlo zaujmout i mnohé další čtenáře. Velmi často se setkávám s problematikou neshody mezi mladými lidmi a seniory. Čím dál více se objevují konflikty mezi starými a mladými lidmi, častěji se na sociálních sítích objevují útoky mířené na starší osoby. Myslím, že jedním z hlavních podnětů jsou předsudky. Média ukazují stáří většinou z negativního pohledu a v dnešní době bohužel mladá generace žije tím, co jim média podávají.

Na druhou stranu jsem čtyři roky prováděla svou středoškolskou praxi v Domově pro seniory v Praze, kde jsem viděla pochopení, respektování a láskyplnou péči o seniory mladými pečovateli, pečovatelkami a dobrovolníky. Jak vlastně mladí lidé pohlížejí na život seniorů? A Jaký je důvod, že mladí lidé neuvažují o stáří jako o další etapě života, která nám může přinášet něco nového?

Ráda bych touto bakalářskou prací zjistila, jak se na seniory dívá dnešní mladá generace. Zdali se jejich pohled liší, když se seniory sdílí jednu domácnost anebo když se pouze potkávají při běžných a každodenních životních činnostech. Zajímá mě, jaký pohled má dnešní mladá generace na život seniorů z pohledu finanční stránky, pracovních příležitostí, přátelství, lásky a v neposlední řadě víry.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě části. Teoretickou část zaměřím na specifikaci, kdo je to senior, jaký je jeho život a jaké jsou jeho potřeby. Dále se budu zabývat mladou generací, kterou rozdělím podle věku na období adolescence a období časné neboli mladé dospělosti. Na konci teoretické části se krátce dotknu otázky ageismu a mezigeneračních vztahů. V této teoretické části uvedu rozdíl mezi životním stylem a potřebami mladé a starší generace.

Praktickou část zaměřím na kvalitativní výzkum, který bude proveden jako rozhovor s otevřenými otázkami. Rozhovory povedu s lidmi ve věku adolescence a časné dospělosti, kteří bydlí v kraji Praha. Cílem této části bude zjistit skutečný pohled mladé generace na život seniorů, na jejich životní hodnoty a na možnosti zlepšení mezigeneračního vztahu.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Senior a stáří

Stáří je vnímáno jako poslední etapa života, která bývá označována jako postvývojová, protože už byly realizovány všechny latentní schopnosti rozvoje. Stáří přináší moudrost a nadhled, pocit naplnění, ale i úbytek energie a změnu osobnosti. Stáří však nemusí znemožnit člověku jeho aktivní život (Vágnerová, 2007).

Stáří je další vývojová etapa, kdy je kladen velký důraz na psychosociální rozvoj osobnosti. Díky soužití několika generací ve společnosti a prodlužování délky lidského života dochází k velkému rozvoji osobního růstu (Klevetová., Dláblová, 2008).

V současnosti je zpravidla dolní hranice stáří v rozvinutých zemích udávána věkem 65 let. Zájem dnešní gerontologie se již nyní soustřeďuje spíše až na věk od 75 let (Langmeier., Krejčířová, 2006).

Stáří můžeme dělit na období počínajícího stáří (60-74 let), vlastního stáří (75-89 let) a na období dlouhověkosti (nad 90 let). Stárnutí probíhá u každého jinak, což je dáno původním stavem organismu a způsobem života (Holmerová., Jurášková., Zikmundová, 2002).

Pod pojmem stárnutí většinou rozumíme souhrn změn ve struktuře a funkcích organismu, které podmiňují zvýšenou zranitelnost člověka, pokles schopností a výkonnosti jedince, které vyvrcholí v terminálním stádiu a ve smrti (Langmeier., Krejčířová, 2006).

Dnešní společnost však pohlíží na stáří jako na období, kdy člověk může pouze chátrat, nebo v nejlepším případě si zachovává část toho, co získal v dřívějším životě. Hodnotový systém společnosti zdůrazňuje zachování všech, a to především biologicky podmíněných kompetencí mládeže, a tím značně znevýhodňuje staré lidi (Vágnerová, 2007).

Často také naše společnost vytlačuje obraz stáří ze svého vědomí, a to především díky médiím, ve kterých je stáří zobrazováno spíše v negativním smyslu, například protože staří lidé jsou příjemci důchodů a služeb, na které nebudeme mít, nebo pro různé skandály či příklady špatné péče (Holmerová., Jurášková., Zikmundová, 2002).

1.1.1. Tělesné změny při stárnutí

Normálním stavem ve stáří je stav dobré fyzické i duševní kondice a s tím i schopnost vést plnohodnotný, kvalitní a nezávislý život. Na druhé straně je třeba připustit, že právě ve stáří přicházejí některé nemoci a poruchy častěji (Holmerová., Jurášková., Zikmundová, 2002).

Vzhled starého člověka ovlivňuje jeho sociální status. Lidé se ke starému člověku v důsledku jeho tělesných změn začnou chovat jinak. Rychlost a míra takové proměny je velice individuální a u každého je jiná. Někdy proběhne změna u starého člověka tak rychle, že ztratí své typické rysy a vypadá zcela jinak, než dříve. Mnozí senioři o svůj zevnějšek pečují a uspokojivý výsledek pak vede k podpoře jejich sebeúcty (Vágnerová, 2007).

Přesto, že je stárnutí individuálním procesem, existují některé obecné znaky, které stáří charakterizují. Jsou jimi například snížená schopnost adaptace a pomalejší reakce na změny, snížená elasticita cév, úbytek svalové hmoty a častější lomivost kostí. Často jsou starší lidé ohroženi podvýživou, a to zejména v důsledku sociálních změn a změn jejich zdravotního stavu. V neposlední řadě ke stáří patří smyslové poruchy, které je třeba včas kompenzovat (Holmerová., Jurášková., Zikmundová, 2002).

1.1.2. Psychické změny při stárnutí

Stárnutím se určitým způsobem mění i mnohé psychické funkce. Některé jsou podmíněny biologicky a jiné jsou důsledkem psychosociálních vlivů. Někdy jde i o výsledek jejich vzájemné interakce. Mezi biologicky podmíněné změny patří například celkové zpomalení, obtíže v zapamatování a vybavování si informací, snížení frustrační tolerance. Do této kategorie mohou spadat i onemocnění, která mají za následek změnu osobnosti, například Alzheimerova nemoc (Vágnerová, 2007).

Mezi psychické změny stárnutí lze zařadit i změny emotivity. Jde o snížení intenzity citového prožívání, snazší zranitelnost a snížení dopadu událostí na emotivitu člověka. S věkem obvykle stoupá i míra tolerance, trpělivosti a respektování názorů a

postojů jiných lidí. S věkem klesá také pozornost, starý člověk se snadněji unaví. Zhoršuje se především epizodická paměť, která se váže k situaci a místu a uchovává osobní zkušenosti a zážitky (Kramářová., Tuček, 2005).

Starší lidé stále častěji využívají zafixovaných strategií, a to i v nových situacích bez ohledu na to, zdali je to vhodné. Odmítají nové způsoby uvažování a nechtějí se učit něčemu novému, což vede k větší náročnosti zpracování informací a k rychlejšímu porozumění (Vágnerová, 2007).

Staří lidé mají často pocit nenahraditelnosti, nezastupitelnosti. Mají pocit, že jako jediní se vyznají v příbuzenské síti a vztazích v rodině. Kvůli nejisté budoucnosti se raději ohlížejí zpět do minulosti (Šiklová, 2008).

1.1.3 Potřeby seniorů

Potřeba člověka je definována jako nutnost organismu něco získat nebo se něčeho zbavit. Je to stav, který znamená porušení vnitřní rovnováhy nebo upozorňuje na nedostatek ve vnějších vztazích osobnosti. Potřeby jsou určeny nutností člověka (Hartl, 2004).

Potřebou se může rozumět něco, co člověku chybí, ale také to, k čemu člověk skrze potřebu směřuje. Potřeba je projev bytostného přání. Americký psycholog A.H.Maslow shrnul základní lidské potřeby, rozčlenil je do pěti základních kategorií a následně je sestavil do pyramidy:

1. stupeň – fyziologické potřeby
2. stupeň - potřeba bezpečí
3. stupeň - sociální potřeby
4. stupeň - potřeba autonomie
5. stupeň - potřeba seberealizace a sebenaplnění (Malíková, 2011)

1.1.3.1 Fyziologické potřeby

Zajištění fyziologických potřeb je nezbytné pro zachování lidské existence (Venglářová, 2007).

Mezi fyziologické potřeby jsou v knize od Malíkové, Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních, zařazeny:

- a) potřeba dýchání
 - b) regulace tělesné teploty
 - c) potřeba tělesné integrity
 - d) potřeba spánku
 - e) potřeba vody
 - f) potřeba přijímání potravy
 - g) potřeba vylučování a vyměšování
 - h) potřeba pohlavního styku
 - ch) potřeba fyzické aktivity
- (Malíková, 2011)

Je potřeba dbát na přání klienta, ale také dávat pozor, aby si senior svým přáním neubližoval. Například, když by senior neustále říkal, že nechce pít, že nemá žízeň, je potřeba ho vhodně motivovat, aby nedošlo k dehydrataci organismu (Mlýnková, 2010).

1.1.3.2 Potřeba bezpečí seniorů

Za nejzákladnější psychickou potřebu je považována potřeba bezpečí. Pokud se člověk neorientuje, nepoznává věci kolem sebe, nezná lidi ve své bezprostřední blízkosti, cítí se ohrožen (Venglářová, 2007).

Staří lidé potřebují žít bezpečně jak doma, tak i v komunitě. Je potřeba dbát na prevenci úrazů i provést opatření k jejich ochraně proti zločinu a špatnému zacházení (Holmerová., Jurášková., Zikmundová, 2002).

U seniorů se potřeba důvěry zvyšuje. Starý člověk se častěji fixuje na toho, u koho nebo kde cítí bezpečí, pomoc a ochranu. Starý člověk potřebuje podporu personálu (v domově pro seniory) i blízkých, aby našel své nové místo (Farková, 2009).

K bezpečí seniorů přispívá také pocit jistoty. Potřebuje si zachovat rituály, které dodržoval po většinu svého života, jako například postupy při hygieně, stolování, oblékání a podobně (Klevetová., Dláblová, 2008).

1.1.3.3 Sociální potřeby seniorů

Každý člověk potřebuje někam patřit, mít svou roli a práci ve společnosti. Ve stáří probíhá mnoho změn, které senioři těžko přijímají. Například při změně pracovní role následuje ztráta pracovního kolektivu a navykých pracovních činností v závislosti na čase. Na změnu bydlení (například při odstěhování do domova pro seniory) navazuje ztráta soukromí. Při změně smyslových funkcí senior ztrácí svou okamžitou reakci a orientaci (Klevetová., Dláblová, 2008).

Po odchodu do důchodu jsou starší lidé mnohem více izolováni od veškerého společenského dění. Jejich život probíhá především v jejich vlastní rodině. Mnoho seniorů nepřekračují hranice své rodiny, nechodí dál, než do okolí svého bydliště. Z toho důvodu se snižují požadavky na jejich sociální orientaci a společenské chování. Velmi často se jedná o přijetí pasivní role člověka závislého na ostatních. Od takového člověka se neočekává vlastní názor či jednání. Díky ztrátám mnoha sociálních kontaktů, ale i kvůli proměně okolního světa, se starý člověk cítí osamělý. Styl života se musí starým a osamělým lidem přizpůsobit aktuální situaci a jejich možnostem. Často si sami senioři volí možnost, jak zvládnout samotu. Starší lidé si například pořídí domácí zvíře, sledují častěji zprávy v televizi či rádiu, nebo pomocí telefonu se spojí s lidmi, kteří jsou fyzicky vzdáleni (Vágnerová, 2007).

Sociální potřeby reprezentují citové vztahy jako je přátelství, partnerský vztah nebo potřeba mít rodinu. Mezi tyto potřeby patří potřeba lásky, přijetí a spolupatřičnosti (Malíková, 2011).

Senior má také potřebu, aby ho někdo vyslechl a aby mu věnoval pozornost. Pokud je tato potřeba uspokojena, senior se pak cítí dobře a spokojeně. V opačném případě je neklidný a své pocity často vyjadřuje s agresivitou a křikem (Jiráček, Holmerová, Borzová, 2009).

1.1.3.4 Potřeba autonomie

Psychologický slovník definuje autonomii jako svébytnost, nezávislost či funkční samostatnost (Hartl, 2004).

Potřeba udržet si svobodu, rozhodování o sobě a o svém životě a možnost samostatného jednání je pro staršího člověka velice důležitá. Udržení autonomie je nepřímo úměrné nárůstu závislosti, která snižuje sebeúctu. Starší člověk ztrácí soběstačnost, a to bývá příčinou velkého stresu, se kterým se starší člověk obtížně vyrovnává. Uznání a ocenění od ostatních lidí přispívá k uchování sebeúcty a navrácí staršímu člověku pocit užitečnosti (Vágnerová, 2007).

Pokud je autonomie definována jako samostatnost, může být velmi vážně ohrožena diskriminačními praktikami a ageistickými hodnotami. Existují tendence, které stáří definují jako ztrátu autonomie. Zároveň společnost staví bariéry, díky kterým může začít rychlejší stárnutí populace a začne se zvyšovat závislost starších lidí na okolí (Vidovičová In Sýkorová, 2004).

1.1.3.5 Potřeba seberealizace seniorů

„Potřeba seberealizace může být ve stáří hůře saturována a obvykle také postupně klesá její význam, nebo se, s ohledem na možnosti aktuální situace, mění způsob jejího uspokojování.“ (Vágnerová, 2007, s. 346)

Ve stáří člověku ubývají síly a je zklamán, že nedokáže pracovat tak, jako dříve. Je potřeba, aby staří lidé přijali své snížené možnosti a hledali, co ještě dovedou udělat ve svůj prospěch. Je dobré, když senioři sami sobě dovolí provádět činnosti v delším

časovém rozmezí a mají radost z toho, že i malé úspěchy jsou prospěšné (Klevetová., Dlábalová, 2008).

Odchod do důchodu může vést k rezignaci či pocitu méněcennosti. Mnozí senioři se snaží odchod do důchodu kompenzovat nějakou činností nebo zdůrazňováním minulých výkonů. Potřeba seberealizace je tak uspokojena v rámci vzpomínek. Jejich dosažené úspěchy v minulosti představují určitou jistotu, která je nezpochybnitelná, jelikož v minulosti reálně existovaly a nic na tom nemění ani fakt, že aktuální kompetence mohou být horší (Vágnerová, 2007).

Potřeba seberealizace vyplývá často z pocitu zbytečnosti. Vzdělání dává člověku smysl života a také možnost setkat se a navázat kontakt s lidmi stejného hodnotového zaměření. Pro seniory byly proto otevřeny tzv. Univerzity třetího věku, kde mohou upevnit a zlepšit své psychologické zdraví, etické a psychologické stránky komunikace, dějiny náboženství, tvůrčí schopnosti a mohou obnovit i některé své vědecké a kulturní vědomosti. Po absolvování určitého programu získají certifikát (Mediapol News, Vzdělávání seniorů; [online]).

1.1.4 Senior a rodina

Vícegenerační rodina se skládá z prarodičů, rodičů a dětí. Pokud rodina dobře funguje, poskytuje všem členům pocit bezpečí a vzájemnou pomoc. V takové rodině je přirozená úcta ke starším, ale i respekt a podpora mladších členů. Soužití všech členů rodiny je postaveno na demokratických principech. Generační soužití může řešit problém osamělosti starých lidí (Klevetová., Dlábalová, 2008).

Senioři svým potomkům poskytují citovou oporu, finanční pomoc, rady a informace, ale i reálnou pomoc, která je do určité doby vzájemná. V domácnosti často pomáhají staří rodiče svým mladším potomkům do doby, kdy jim to jejich zdravotní stav přestane umožňovat. Staří lidé někdy zvyšují tlak na své dospělé potomky a snaží se je k sobě více připoutat ze strachu ze samoty a opuštěnosti. To bývá příčinou mnoha neshod (Vágnerová, 2007).

Kvalita vztahu mezi rodiči a prarodiči je ovlivněna každým pokusem prarodičů chránit svá vnoučata před nebezpečím. Někdy jsou prarodiče znepokojeni a mají strach, protože je mladí rodiče zavalují požadavky (Lusso, 2011).

Staří lidé se snaží co nejdéle udržet si svou vlastní domácnost, což je v souladu i s mladší generací. Staří lidé chtějí žít ve společné domácnosti se svou rodinou, nechtějí však být na ní závislí. Starý člověk má v rodině svou úlohu. Očekává zájem o svou osobu, ale také se zajímá o problémy rodiny (Minibergerová., Dušek, 2006).

Většinou ke konci stáří potřebuje člověk péči své rodiny. Stane se, že rodina je dysfunkční a nemůže nebo nechce se o starého člověka postarat. Ve většině případů však rodiny mají zájem podílet se na péči o starého člena rodiny (Haškovcová, 2002).

1.1.5 Pracovní možnosti seniorů

Většina lidí je od malička vychovávána a připravována na pracovní kariéru. Lidé se hodně soustředí na výkon, úspěch a ekonomickou soběstačnost. Proto se staří lidé bojí odejít do penze. Nechtějí být na obtíž společnosti, protože si moc dobře uvědomují, že na ně společnost nahlíží jako na ty, které musí živit a vykládat peníze na jejich zdravotní péči (Haškovcová, 2002).

Starší pracovníci mohou být přínosem pro zaměstnavatele díky dlouholeté pracovní zkušenosti, zralosti a stabilitě zaměstnání. Věkově různorodý kolektiv je stabilnější a produktivnější (Odbor 22, Kvalita života ve stáří; [online]).

Senioři touží být užiteční, proto pracují, i když už by měli nárok na důchod. Do pracovního týmu přinášejí zkušenosti, nadhled a osobnostní vyzrálost. Dokonce jim už nedělají velké problémy cizí jazyky ani počítače. Asi polovina českých penzistů by se nechala zaměstnat alespoň na částečný úvazek ne jen kvůli financím, ale také proto, že se chtějí cítit užiteční (Bučková, Čeští penzisté prodávají v obchodech, hlídají děti, zůstávají špičkovými lékaři; [online]).

Společnost se však dívá na starší zaměstnance negativně. Důvodem je snížená fyzická a psychická odolnost vůči zátěži, nižší adaptace na změny a také nedostatečná jazyková vybavenost a počítačová gramotnost. To vše vede ke sníženému sebevědomí

starší generace a může u nich vyvrcholit až ke snaze odejít ze svého zaměstnání dříve, než začnou být nepotřební. Je však naopak potřeba, aby společnost pohlížela na zaměstnávání starších osob pozitivně. Starší zaměstnanci mohou předávat své znalosti dalším zaměstnancům, jsou ochotni pracovat dlouhodobě v jednom a tom samém zaměstnání a mohou využít své přirozené autority k vytvoření motivace pro další zaměstnance (Mocová In Josef Havlík, 2009).

1.1.6 Senior a víra

Víra v posmrtný život je možná jedním z obranných mechanismů, protože si člověk nedovede představit, že by neexistoval (Haškovcová, 2007).

Starým lidem poskytuje víra návod, jak zvládat různé zátěže, je jim oporou pro interpretaci významu jejich životních zkušeností a je také základem sebehodnocení. Může pomáhat k vyrovnání postoje k vlastnímu stáří a s ním spojených problémů. Ve stáří velmi často narůstá potřeba spirituálního směřování a to v souvislosti s anticipací vlastní smrti (Vágnerová, 2007).

Starší lidé často ke konci svého života bilancují, ohlíží se zpět a hodnotí svůj život. Mnoho seniorů, kteří byli po celý svůj život ateisté, mohou díky mnoha okolnostem dojít ke změně názorové orientace. Takový senior začíná přemýšlet o událostech ve svém životě, o jejich příčinách a hlubším významu. Mnohdy se deficit spirituality v životě starého člověka projevuje fyzickými obtížemi nebo psychickým či emočním prožíváním. V naší republice není uspokojení duchovních potřeb dostatečně zajištěno. Pomoc při řešení spirituálních otázek u nás řeší i psycholog pomocí psychoanalýzy. Dále mohou v oblasti spirituality pomoci starému člověku i zdravotní sestry a další zdravotnický personál (Malíková, 2011).

1.1.7 Senior a manželství

Partnerský vztah starších lidí je ovlivněn jak dlouholetým soužitím, tak proměnami, které vyplývají z postupného stárnutí. Vztah mezi staršími manžely bývá

pevný a ustálený, což znamená, že v něm nedochází k výkyvům. Stává se však, že se do určité míry mění, a to zpravidla v pozitivním směru. Na počátku stárí se mnohdy lidé zamýšlejí nad hodnotami společenského života a nad významem partnera. To má za následek pokles četnosti konfliktů a pocit většího uspokojení ze společenského života. Pokud se v partnerském vztahu seniorů objeví problémy, nepřipisují jim takovou váhu jako příslušníci mladší generace. Když náhodou vznikne mezi partnery problém či neshoda, převládá v takové situaci shovívavost a strategie rezignace. Starší lidé se jsou ochotnější přijímat kompromis, protože vědí, že se svým partnerem musí prožít zbytek života a takové soužití bude těsnější než dřív (Vágnerová, 2007).

Senioři pokládají manželství jako plnohodnotnou smlouvu, od které se neustupuje. Pokud jednou slíbili milovanému člověku, že s ním budou v dobrém i zlém, tak to dodrží. Manželství je pro ně umění žít a sžít se s druhým člověkem (Šiklová, 2008).

Léta strávená ve společném manželství se v průběhu života mění událostmi a nemocemi. S přibývajícím věkem se role partnerů kvůli zdravotní a sociální situaci nemusí naplnit. Mohou být provázeny značnou deziluzí, a to především ze strany žen, u kterých se očekává role pečovatelky (Tošnerová, 2009).

Vztahy mezi seniory jsou u mladých lidí tabuizovaným tématem. Ale i přesto přiznávají, že pokud by se začalo o lásce mezi seniory více v naší společnosti hovořit, mohlo by být toto téma okolím přijato a láska mezi seniory by pak nemusela být pro smích a mohla by být více pochopena (Haškovcová In Sborník kongresu VIII. Gerontologické dny Ostrava, 2004).

1.2 Mladá generace

Nový akademický slovník cizích slov popisuje generaci jako souhrn lidí, kteří jsou narozeni v určitém časovém období. V tomto období jsou lidé spjati a liší se od předchozích i budoucích generací (Kraus a kol., 2007).

Chování jednotlivých generací se liší společenským vývojem. Vrstevníky spojují životní a dobově podmíněné zkušenosti, hodnoty a způsob uvažování. Délka trvání

jedné generace odpovídá přibližně průměrnému věku žen při porodu prvního dítěte (Tošnerová, 2009).

Mládí je latentním stavem mezi očekávaným následnictvím rodičovského statusu a získáním osobních schopností a vlastností (Šmausová In Sýkorová, 2004).

1.2.1 Adolescent

Období adolescence je druhou fází dospívání. Trvá přibližně od patnácti do dvaceti let, ale může individuálně být i delší či kratší. Ve věku adolescence se projevuje tendence ke zdůraznění vlastních prožitků a vnějších projevů chování. Sociálním mezníkem je ukončení povinné školní docházky a dovršení přípravného profesního období (Vágnerová, 2005).

Vývojovým úkolem adolescenta je vytvoření identity vlastního já (ego-identity). V tomto procesu adolescent sjednocuje svou zkušenost se sebou samým do smysluplného celku. Adolescent si uvědomuje, že může sám sebe ovlivňovat a měnit. Přátelské vztahy jsou ve větší míře založeny na společně sdílených prožitcích a souběžně prožívanou potřebou určité nezávislosti (Macek, 2003).

Nejvýznamnější změny v období adolescence se odehrávají v psychice. Postupně odchází duševní nevyrovnanost a všechny psychické procesy se postupně přibližují hodnotám dospělého člověka. Vnímání adolescenta je na úrovni dospělého člověka, zlepšuje se stálost a vytrvalost pozornosti a fantazie se přestává míchat s vnímáním a odděluje se od reality. V myšlení adolescenta se odráží analýza a syntéza. Adolescent dokáže zevšeobecňovat a má vysokou úroveň abstraktní schopnosti. City se v adolescenci stávají stabilnějšími, trvalejšími a prohlubují se (Končecová, 2005).

1.2.1.1 Potřeba bezpečí a socializace adolescenta

Socializací se rozumí začleňování člověka do společnosti prostřednictvím nápodoby a identifikace. Součástí socializace je přijetí základních etických a právních norem společnosti, do které je člověk začleňován (Hartl, 2004).

Adolescent se při socializaci stává dospělým, a to právě v té chvíli, kdy přestává být centrem vlastního zájmu a obrací se ve svých aktivitách k druhým lidem (Kelnarová., Matějková, 2010).

Při socializaci si adolescenti osvojují pravidla chování, názory a postoje a jejich cílem je stát se plnohodnotným členem dospělé společnosti. V adolescentním věku už netvoří primární socializační jednotku rodina, ale spíše parta a vrstevnické skupiny. Takovéto skupiny mají pro adolescenta velký význam kvůli postupnému vytváření společenských vztahů a odpoutání se od rodiny (Smolík, 2010).

Proces socializace adolescentů však nelze chápat pouze jako vrůstání do společnosti dospělých. I když vztah adolescenta a dospělé společnosti bývá dnes vnímán v mnoha směrech (ať už v legislativě nebo v různých institucích, které pracují s dospívajícími lidmi) jasně, na druhé straně proměnlivost postojů a chování adolescentů je stále ve větší míře ovlivňován kulturními, ekonomickými a politickými podmínkami. Někdy se adolescenti mohou cítit izolováni od společnosti dospělých a takovéto pocity mohou vést až k pocitům nepřijetí a ztráty vlivu na společnost. Proto se dospívající lidé rádi zařazují do subkultur. Tyto subkultury nejsou nijak negativně přijímány společností, pouze v některých oblastech jim společnost dospělých nemusí rozumět. Adolescentní subkultury se vyznačují různými avšak zásadními znaky. Může se jednat například o hudbu, styl oblékání či sport. Tyto subkultury posilují u dospívajících lidí pocit výjimečnosti ve vztahu k dospělé společnosti a také vyjadřují názory, hodnoty a pocity adolescentů, které prozatím nedokážou nebo nechtějí sdělit okolím jiným způsobem (Macek, 2003).

Adolescent je čím dál víc akceptován jako dospělý a zároveň se od něho očekává odpovídající chování. Dostává se do nového sociálního prostředí, kterému se musí přizpůsobit a chovat se podle určitých pravidel. Adolescent je ochoten akceptovat, že normy jsou k tomu, aby regulovaly chování lidí a usnadňovaly tak jejich soužití a fungování celé společnosti. Na druhé straně už nechtějí přijímat pravidla jen proto, že jsou dána, ale uvažují o nich. Adolescent ještě stále potřebuje stabilní hodnoty, kterými by se mohl řídit. Určitým problémem je nejasnost hodnotového systému měnící se

společnosti. Mnohdy se stane, že adolescent nepřijme běžné sociální normy a hodnoty a tím dochází k antiidentifikaci s řádem společnosti (Vágnerová, 2005).

1.2.1.2 Potřeba seberealizace

Adolescent má téměř neomezenou možnost seberealizace. Jeho volba není ve většině případů předem omezena a představy o budoucnosti bývají spíše optimistické. Cíle, které si adolescent stanoví, bývají vysoké a představují příležitost k prokázání kompetencí a potvrzení vlastní hodnoty adolescenta (Sedláčková, 2009, s. 31-32).

Někteří adolescenti střídají zaměstnání a snaží se najít to pravé, ve kterém by mohli uplatnit a rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Jiní se spokojí s prvním zaměstnáním, které jim uspokojuje jejich životní potřeby, ale neuspokojuje jejich hlubší psychologické potřeby (Vendel, 2008).

1.2.2 Časná dospělost

Časná dospělost je přechodným obdobím mezi adolescencí a plnou dospělostí. Je vymezena od dvaceti do dvaceti pěti let, někdy až do třicátého roku života. Za jedno z kritérií dospělosti je považováno dosažení osobní zralosti. Člověk je pokládán za zralého, když po dokončení dospívání přejímá plnou osobní a občanskou odpovědnost, začíná být ekonomicky nezávislý, rozvinul své osobní zájmy, ustavil zákonitý vztah k životnímu partnerovi, začal plnit výchovné úkoly vůči svým dětem a na druhé straně se přizpůsobuje svým stárnoucím rodičům (Langmeier., Krejčířová, 2006).

Člověk ve věku mladé dospělosti se dostává do mnoha nových sociálních situací, které musí zvládnout. Velký význam má v období časně dospělosti zkušenost. Jednak zkušenost s chování dospělých lidí v dětství, ale také získané zkušenosti ze stabilního manželství či pracovní role (Vágnerová, 2007).

Období časně dospělosti je pokládáno za nejdynamičtější období celého lidského života. Psychické funkce člověka mají většinou vzestupný charakter. Člověk se snaží neustále zdokonalovat. Dospělý člověk bere v úvahu, že se jeho názor může kdykoliv

změnit pod vlivem nových zkušeností a vědomostí a je k sobě více sebekritický (Končecová, 2005).

1.2.2.1 Potřeba socializace člověka ve věku časně dospělosti

Období časně dospělosti se velmi často vyznačuje určitou sociální bezprizorností a omezením trvalejších sociálních vazeb. Mladí lidé často mění zaměstnání, bydliště, své partnery i přátele. Díky působení mnoha různých faktorů se jejich život postupně stabilizuje. V závislosti na tom dochází k celkové socializační proměně a k vyhranění životního stylu, který vyplývá ze zafixovaných hodnot a postojů (Vágnerová, 2007).

V časně dospělosti jsou důležité vztahy s vrstevníky. Nové vztahy vznikají většinou v zaměstnání mezi kolegy. Avšak vztahy ve skupině vrstevníků jsou často oslabovány ve prospěch partnerských vztahů. Dospělý člověk zvládá partnerské soužití, které souvisí s nutnou akceptací potřeb druhého. Člověk bez trvalého partnerského vztahu si zachovává psychickou a sociální autonomii (Končecová, 2005).

1.2.2.2 Potřeba seberealizace

V období časně dospělosti je potřeba seberealizace velmi důležitá. Člověk chce něco dokázat a snaží se sociálně prosadit. Partnerský vztah je významným prostředkem rozvoje vlastní osobnosti. Může fungovat jako důkaz osobnostních kvalit jedince. Stabilnější partnerský vztah potvrzuje normalitu jedince, který splňuje očekávání společnosti. V manželství může být jedinec hodnocen společností podle kvalit svého partnera. Někdy se s partnerem identifikuje natolik, že prožívá jeho úspěchy i selhání jako své vlastní. Lidé, kteří mají vyšší vzdělání a jsou zaměřeni na profesní rozvoj, vnímají manželství jako druhoplánovou variantu seberealizace. Snaha vlastní seberealizace se v období mladé dospělosti projevuje i v zaměstnání. Zvědavost a flexibilita mladých pracovníků se projevuje tendencí měnit fungování pracoviště i způsoby práce a také změnit pracoviště, pokud stávající zaměstnání mladému pracovníkovi nevyhovuje. V partnerském životě může potřeba samostatnosti vést až

k zátěži. Je proto potřeba přijmout proměnu takového vztahu a využít uvolnění vazby k rozvoji vlastní autonomie (Vágnerová, 2007).

Dalo by se říci, že v tomto věku se člověk značně seberealizuje především v zaměstnání, avšak je spíše na začátku této seberealizace. Je normální, že v tomto období mladý pracovník ještě stále sbírá zkušenosti a upevňuje své dosavadní znalosti z oboru. Například mladý lékař je plný nejnovějších metod z fakulty, kterou právě vystudoval, ale u složitějších případů si k sobě raději přivolá zkušenějšího kolegu ke konzultaci. Až v době, kdy člověk docílí k vlastní sebejistotě a samostatnosti v řešení praktických případů, dosáhne úspěšné seberealizace (Říčan, 2004).

1.3 Ageismus

„Označení fenoménu věkové diskriminace vychází z anglického slova age – věk (stáří) a v současné době tedy hovoříme o ageismu.“ (Pokorná, 2010, s. 69)

V dnešní moderní společnosti dochází ke snížení sociálního statutu stáří natolik, že se hovoří o diskriminaci seniorů z důvodu jejich věku. Mezi identifikované zdroje ageismu patří celá škála faktorů, jako jsou individuálně podmíněné psychologické vlivy, jako například strach ze smrti a faktory sociálně či kulturně podmíněné, kam patří například hodnotový systém (Vidovičová, Ageismus; [online]).

O ageismu se začalo hovořit v 70. letech dvacátého století, kdy květinové děti neměly úctu k hodnotám, které představovali starší lidé v jejich okolí. Vznikalo určité napětí mezi generacemi (Vidovičová In Jirásková, Ageismus; [online]).

Ageismus se netýká jen starých lidí, ale jde o diskriminaci na základě věku. Takovou diskriminaci mohou pocítovat i mladí lidé. U nás se však hodně hovoří právě o ageismu z hlediska diskriminace starších lidí, protože v dnešní době se dožíváme daleko vyššího věku. Žijeme v prvním století, kdy je naše populace starší než kdykoli před tím. Proto se hovoří o vyloučení starších lidí ze společnosti (Tošnerová In Jirásková, Ageismus; [online]).

Mladí lidé se chovají ke starším lidem, jako by nepatřili do jejich života. Myslí si, že se jich stáří nijak netýká, že je nepotká a nedotkne se jich. Zkušenost mladých lidí

se zmenšila a jedním z důvodů je to, že často lidé v rodinách bydlí odděleně (Lorman In Jirásková, Ageismus; [online]).

Kromě verbální diskriminace, která je na prvním místě a vyznačuje se tím, že je starším lidem nadáváno, začíná se hovořit i o druhé nejčastější diskriminaci a to o z hlediska zaměstnávání. Senioři mnohem hůře snášejí diskriminaci na trhu práce než mladší lidé (Vidovičová In Jirásková, Ageismus; [online]).

Velmi často se ředitel občanského sdružení Život 90 Jan Lorman setkává s tím, že zaměstnavatel dává přednost mladšímu zaměstnanci, který je vzdělanější a zdatnější v technice před starším zaměstnancem, který již tolik technickou gramotnost neovládá. Avšak když starší člověk přestane pracovat, je to začátek konce (Lorman In Jirásková, Ageismus; [online]).

1.4 Současný stav mezigeneračních vztahů

Vztah celé společnosti k seniorům je důležitým ukazatelem, který vypovídá o její vyspělosti a morální úrovni. V jednotlivých společnostech jsou poměrně velké rozdíly v zaujímání postojů vůči starším osobám. Bohužel u nás je stáří nedoceno, často lze v českém státě vidět ignorování, zesměšňování, ponižování a nerespektování starších osob. Mladší lidé stále více zesměšňují staré osoby. Lidé nad padesát let už mají mnohem menší šanci se uplatnit v zaměstnání, jelikož jsou řazeni do kategorie starých lidí bez ohledu na jejich schopnosti a dovednosti (Malíková, 2011).

Stáří bývá nejčastěji spojováno se slovy, jako jsou například samota, pomalost, neschopnost vytvářet hodnoty moderními způsoby, nemoc, mrzutost, deprese, nižší aktivita a blízkost smrti. Tyto přívlastky jsou stále intenzivnější ze strany mladé generace. Stále častěji společnost potlačuje myšlenky na stáří a projevuje svůj odpor k tomuto věku (Zimmelová In Josef Havlík, 2009).

1.4.1 Mezigenerační spor

Generační názorové rozdíly jistě patří k vývoji společnosti a je velmi pravděpodobné, že mladí lidé budou v určitém období také přemýšlet jinak, než jejich potomci, kteří možná budou ještě agresivnější, když vezmeme v úvahu, jak se hrubost a vulgarismy stále častěji projevují v mezilidských vztazích (Fišerová, 2010).

Mezigenerační konflikty patří k jednomu z nejčastějších mezilidských sporů. Podle psychologů je však jejich přítomnost v rodině normální. Soužití více generační rodiny s sebou zákonitě přináší střet názorů, které v horším případě gradují do konfliktů. Příčinou generačních sporů je však také odcizení, z kterého vychází vzájemný nezájem, nepochopení a často i agresivita. Konflikty mohou souviset s odlišnou mírou moci, kterou mají jedni nad druhými, a významnou roli v nich sehrává také předpojatost příslušníků jednotlivých generací vůči sobě navzájem. Mladí odsuzují starší zejména za nemodernost a nepružnost myšlení, senioři mladou generaci za lhostejnost či nepořádek. V zásadě platí, že lidé různých generací se pohybují v různých etapách svého životního cyklu a vnímají tedy svět jinak. Prožili jinou dobu, mají jiné zážitky a vytvořili si jiné stereotypy (Hrdličková, Řešíte také mezigenerační spory; [online]).

V článku „O nevkusnosti stáří“ se pan Josef Hejna zamýšlí nad tím, že se dnešní svět začíná dělit snad už od školy podle ras, kvality oblečení, apod. Zmiňuje se o mladé generaci jako o slaboduchých, kteří si neuvědomují, co si ke starším občanům mohou dovolit a co by už mohlo být vulgární nadávkou, jakožto poslední vstupenkou na věčnost (Hejna, O nevkusnosti stáří; [online]).

Mezigenerační spor se objevuje i na internetové stránce www.facebook.com, kterou navštěvují zejména mladí lidé po celém světě. Počet diskutujících lidí na stránce s názvem „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné-důchodci!“ se neustále zvyšuje. Komentáře na této stránce jsou převážně od lidí okolo dvaceti let (Petrášová, Mládež si na internetu vybíjí zlost na důchodcích; [online]).

Podle socioložky Renáty Sedláčkové není potřeba věnovat velkou pozornost takovým to stránkám, jako je již zmíněná stránka [facebook.com](http://www.facebook.com), protože by se tím celá skupina ještě více podpořila. Tato stránka je téměř stejná jako jakákoliv jiná chatovací

mítnost, proto by tuto stránku nezařazovala jako válečný střet generací (Sedláčková, Lidé na facebooku útočí proti seniorům; [online]).

1.4.2 Mezigenerační solidarita

Když se podíváme do nedávné minulosti, zjistíme, že generace vždy žily pohromadě, a to nejen na vesnici. Vypomáhaly si a vzájemně se snažily si vyhovět. Společná práce u nich byla jednou ze spolehlivých cest k porozumění. Přestože u nás již není delší dobou zvykem, aby vícegenerační rodiny žily pod jednou střechou, udržují úzké kontakty a často se navštěvují. O tom, jaké vztahy panují mezi prarodiči, rodiči a vnoučaty v jednotlivých rodinách, rozhoduje celková atmosféra i historie těchto rodin a rodinné zvyklosti. Aby spolu mladí a staří vycházely, je potřebná dostatečná míra vzájemné intimity, a zároveň respektování soukromí (Hrdličková, Řešíte také mezigenerační spory; [online]).

Rok 2012 je vyhlášen Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity, s důrazem na podporu vitality a důstojnosti všech osob. Celkovým cílem je usnadnit vytvoření kultury aktivního stárnutí založené na společnosti vstřícné pro všechny věkové skupiny. Mezi konkrétní cíle patří například zvýšení obecného povědomí o významu aktivního stárnutí, vyzdvihnout cenný přínos starších lidí pro společnost a hospodářství a více jej uznávat, podporovat aktivní stárnutí, solidaritu mezi generacemi a vitalitu a důstojnost všech lidí, podporovat politiku aktivního stárnutí, podporovat činnosti, které pomohou bojovat proti diskriminaci na základě věku, překonávat stereotypy související s věkem a odstranit bariéry, zejména pokud jde o zaměstnávání starších osob (Odbor 22, Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity; [online]).

Aktivní stárnutí může dát mladé generaci a budoucím seniorům možnost zůstat v práci a podělit se o své zkušenosti, nadále mít aktivní roli ve společnosti, žít zdravý a naplněný život takovým způsobem, jak jen je to možné. To je také klíčem k udržení solidarity mezi generacemi ve společnostech s rychle rostoucím počtem starších lidí (Europa, Kolem roku; [online]).

2. CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

1. Zjistit názor mladé generace na život seniorů
2. Zjistit, jaké hodnoty jsou podle mladé generace pro seniory těmi nejdůležitějšími

2.2 Výzkumné otázky

1. Co si mladá generace myslí o životě seniorů?
2. Co je podle mladé generace pro seniory tím nejdůležitějším?
3. Co by mladá generace doporučovala pro zlepšení vztahu mezi nimi a seniory?

3. METODIKA

3.1 Použité metody

Pro svou bakalářskou práci jsem použila kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum je založen na intenzivním kontaktu výzkumníka a zkoumaného. Velmi málo se používají standardizované metody získávání dat. U kvalitativního výzkumu výzkumník vyhledává a analyzuje informace, které mu přispívají k osvětlení výzkumných otázek a provádí deduktivní a induktivní závěry. (Hendl, 2008)

Je potřeba, aby byl výzkumník připraven na neočekávané momenty a uměl na ně zareagovat, případně jim přizpůsobit postup. Pokud se při zkoumání dostane do styku s konkrétními osobami, je jeho hlavním úkolem dozvědět se, jak chápou různé prvky, které tvoří zkoumanou situaci. (Reichel, 2009)

Strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami je sestaven z řady pečlivě formulovaných otázek, na které mají jednotliví respondenti odpovědět. Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. (Hendl, 2008)

Rozhovor byl se souhlasem respondentů nahráván na diktafon a následně přepsán do elektronické podoby, a to z důvodu větší přehlednosti. Rozhovor byl veden předem připravenými otázkami, které byly v průběhu odpovědí respondentů doplněny dalšími otázkami.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Pro svůj výzkum jsem zvolila osoby ve věku 15-25 let, kteří žijí v kraji Praha. Respondenti jsou především studenty Střední odborné školy sociální svaté Zdislavy, Gymnázia Přípotoční a Hudební fakulty Akademie múzických umění. Respondenty z těchto škol jsem vybírala proto, že na těchto školách studují lidé v mém okolí a měla jsem tak snadnější přístup k vyhledání vhodného respondenta.

Rozhovory probíhaly v měsíci březnu a dubnu. S respondenty jsem se setkala v Praze na předem domluveném místě a v dohodnutém čase. Některé rozhovory probíhaly v kavárně školy, v prázdné třídě a některé u mě doma. Respondenti na mé otázky odpovídali dobrovolně.

4. VÝSLEDKY

Rozhovory byly provedeny se 17 respondenty, jejichž odpovědi byly shrnuty do následujících závěrů:

Respondent 1

Rozhovor probíhal s chlapcem, kterému je 20 let. Bydlí s rodiči v rodinném domě. O seniorech mluvil velice obecně, protože se s nimi setkává pouze na veřejných místech. Podle respondenta je člověk starý zhruba od svých 50 let. Čím je člověk starší, tím se jeho povaha mění, zhoršují se jeho povahové vlastnosti. Není časté, aby senioři navazovali nová partnerství, spíše zůstávají ve svých manželstvích nebo se věnují rodině a nové vztahy nevyhledávají. Co se týče náboženské víry, mají senioři tendence zůstávat v takové víře, ve které byli vychováni od mala. Ale tato otázka je velice individuální, protože může nastat životní situace, která ovlivní pohled seniora na jeho dosavadní víru. Podle respondenta je vícegenerační soužití skvělé. *„Je skvělé, když máte někoho staršího, na kterého se pak můžete spolehnout, požádat ho o pomoc.“* V některých případech se však děti odvracejí od svých rodičů v dospělém věku a to z důvodu, kdy například rodiče špatně zacházeli s dítětem, nebo si vzájemně nerozumějí. Přátelství mezi seniory je velmi podobné přátelství mladých lidí, ale jejich schůzky jsou už o něčem jiném, nescházejí se tak často jako mladí lidé. *„Dá se zvládnout vyžít jen z důchodu, pokud senioři omezí různá povyražení“*, ale je to velmi komplikované. Pokud jsou senioři aktivní a s chutí do života, mají možnost pracovního uplatnění. Nejdůležitějšími hodnotami pro seniory jsou rodina, přátelé a zdraví. Respondent volil tyto hodnoty proto, že si jich senioři velmi váží právě pro to, co už ve svém životě prožili. Senioři jsou životem poznamenaní, moudří, klidní, bezstarostní, nerudní, podráždění a málo tolerantní. Ke zlepšení mezigeneračních vztahů by respondent doporučoval uctivost, toleranci a trpělivost mezi lidmi. Když už mezi sebou senioři a mladí lidé nenajdou vztah, tak aby se zbytečně vzájemně nedráždili, je lepší nevyvolávat konflikt, a kde to jde, ustoupit stranou.

Respondent 2

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 20 let. Žije v bytě s rodiči a občas navštěvuje své prarodiče. Člověk se stane starým, když je mu 60 let. Dívka si myslí, že se povaha člověka s přibývajícím věkem mění. Ke stáří se však mění spíše k horšímu, se staršími lidmi se nedá moc vycházet. Tuto změnu povahy sleduje nejčastěji u svých prarodičů. Pokud starý člověk ztratí svého dlouholetého partnera, je dobré, když se snaží navázat nový vztah i ve svém pokročilém věku. Podle respondentky jsou starší lidé mnohem aktivnější věřící, než byli v mládí. Myslí si to, protože mají více času a více příležitostí. Vícegenerační soužití má mnoho výhod, ale také nevýhod. Jako výhody uvedla respondentka radost seniorů, že mají u sebe své děti a vnoučata, na druhou stranu musí být pro mladšího člověka těžší bydlet s prarodiči. Sama by však s prarodiči žít nechtěla. Respondentka si myslí, že jsou přátelské vztahy stejné jako v jejím věku, ale čím je člověk starší a lidé okolo něho umírají, ztrácí své přátele. Finanční stránka starších lidí závisí na tom, „*jak jsou schopní si ještě něco přivydělat.*“ Když jsou staří lidé stále jen nemocní, jsou finančně závislí na svém důchodu, a je to pro ně dost složité. Mezi nejdůležitější hodnoty seniorů podle respondentky patří zdraví a rodina. Zdraví je nejzákladnější hodnota a rodinu u sebe potřebuje mít každý člověk. Respondentka popsala seniora jako méně samostatného člověka, který je náladový, nevrlý a také neklidný, a který nadává na každou maličkost. Pro zlepšení mezigeneračního soužití doporučuje zlepšení komunikace a častější setkání mladých lidí se staršími, ale přiznává, že je to složité, protože každý máme svou práci a mnoho koníčků.

Respondent 3

Respondentem je muž, kterému je 23 let, a který nežije ve společné domácnosti s osobou starší 65 let. Podle respondenta je člověk starý od 50 let. Povaha starého člověka se mění. S přibývajícím věkem rostou i životní zkušenosti a osobnost se vyvíjí. Ve starém člověku se však mohou probudit i agresivnější sklony a mrzutost. „*Občas*

mám pocit, že se z dítěte stáváme dospělou osobou a z dospělé osoby postupně zase dítětem.“ Pokud je starý člověk sám, je dobré, když se snaží najít nového partnera. Při hledání nového partnera je však potřeba, aby si dal starý člověk pozor a nenarazil na podvodníka. Sám má zkušenost se svou známou, která si ve svých šedesáti letech našla nového partnera, a jsou spolu velice šťastní. Respondent si myslí, že je víra stále intenzivnější, čím je člověk starší. Starý člověk má více času a tak více přemýšlí o tom, co bude po smrti. Respondent by nechtěl žít se starším člověkem v jedné domácnosti, protože má rád svůj prostor a soukromí. Na druhou stranu má vícegenerační soužití výhodu v tom, že je neustále někdo doma a může například pohlídat děti. Senioři si svých přátel více váží, protože o ně přicházejí. Pokud ale srovná přátelské vztahy své babičky, jsou téměř stejné, jako jeho. *„Také si lezou na nervy a občas se pohádají, ale za týden se zase sejdou na kávu a je vše zase v pořádku.*“ Finance starým lidem vystačí tak právě jen na základní životní potřeby. Určitě si nemohou dovolit jezdit každý rok na zájezdy. Starý člověk může chodit na brigády, pokud mu to jeho zdravotní stav dovoluje, a pak je jeho finanční stránka jistě lepší. Jako nejdůležitější hodnoty seniorů zmínil respondent zdraví a bezpečí. *„Zdraví je pro nás všechny velice důležitou hodnotou, ale pro starší lidi je podle mého názoru ještě mnohem důležitější, vzhledem k tomu, že jsou náchylnější k mnoha nemocem. A bezpečí vlastně souvisí s tím zdravím, aby nikde neupadli. Je potřeba jim kolikrát uzpůsobit byt, aby se mohli něčeho přidržovat, když někam například jdou.*“ Respondent popsal seniora jako moudrého a vrásčitého člověka, který je většinou skleslý, zamračený a ne zrovna dvakrát vlídný. Na druhou stranu jsou i někteří veselí a plní života. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje vzájemnou úctu a toleranci. Mladí lidé by si měli uvědomit zkušenosti, které starý člověk má a naopak staří lidé by si měli uvědomit, že i oni jednou byli mladí a chovali se někdy jinak, než by se chovat měli.

Respondent 4

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 17 let. Bydlí v rodinném domě s rodiči a svým dědou. Respondentka si myslí, že je člověk starý od 65 let. Má dojem, že se

povaha člověka mění v důsledku stárnutí. Jako příklad uvádí Alzheimerovu nemoc, která postihuje mnoho starších lidí. Tato nemoc mění chování a hlavně povahu člověka. Myslí si, že se pohled na víru nijak zvlášť nemění v průběhu stárnutí. Když je člověk vychován v nějakém náboženství, tato víra mu zůstane až do smrti. Vícegenerační soužití hodnotí respondentka kladně. „*Je dobré, když žijí děti v jednom domě s babičkou a dědou. Naučí se s nimi od mala komunikovat a i rodiče se na ně mohou v mnoha věcech spolehnout, jako například v hlídání dětí a podobně.*“ Dále si respondentka myslí, že jsou přátelské vztahy ve stáří stejné jako u mladého člověka. Finance jsou u starých lidí velmi složité. Pokud spolu žijí 2 senioři, jsou někdy mnohem movitější než čtyřčlenná rodina. Když ale žije senior v bytě sám, může pro něj být finanční situace obtížná, proto mají u nás senioři možnost různých brigád, pokud jsou na tom zdravotně dobře. Nejdůležitější hodnotou pro starého člověka je zdraví. Starý člověk už toho moc nepotřebuje, a když není nemocný, v podstatě mu nic neschází. Senior je podle respondentky člověk, který je zkušený, veselý, obětavý, poctivý, důvěřivý, pracovitý, výjimečný, ale také náladový, váhavý a nejistý. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů respondentka doporučuje, aby si rodiče uvědomili, že také jednou budou staří, a jak si své děti vychovají, tak se k nim budou později chovat. Mladým lidem dnes chybí úcta ke stáří a to je hlavní problém mezi mladými lidmi a seniory.

Respondent 5

Rozhovor probíhal s dívkou ve věku 25 let, která bydlí v bytě se svou babičkou. Dívka si myslí, že je člověk starý, jakmile dovrší věku 65 let. Podle respondentky se v průběhu stárnutí zvýrazňují negativnější povahové rysy člověka, jako jsou mrzutost, náladovost a nepraktičnost. Navazování nových partnerských vztahů hodnotí respondentka kladně. „*Je potřeba, aby člověk nezůstal sám.*“ Staří lidé berou víru jako součást sebe, jsou konzervativnější na rozdíl od mladých lidí, kteří jsou v oblasti náboženství tolerantnější i k jiným náboženstvím. Vícegenerační soužití vidí respondentka mnoho výhod i nevýhod. Je potřeba mít předem daná pravidla, která musí obě strany plně respektovat. Úskalí vidí v tom, že není vždy lehké respektovat přání druhého.

„Mezigenerační soužití je složité a vyžaduje hodně trpělivosti, ohleduplnosti a schopnosti odpouštět“. Senioři v takové rodině zastávají funkci pomocníků, například pomáhají s hlídáním dětí a s běžným chodem domácnosti. Přátelské vztahy seniorů jsou mnohem pevnější než vztahy mezi mladými lidmi. Přátelství mezi starými lidmi je prověřeno dlouholetými zkušenostmi a společnými zážitky. Finanční stránku seniorů hodnotí respondentka špatně. Za příklad dává svou babičku, která ze svého důchodu platí byt a na jídlo a další potřeby jí zbývá velice málo. Možnosti přivýdělnku jsou pro staré lidi špatné. Zaměstnavatel se bojí zaměstnat starého člověka, protože se bojí o jeho zdraví a není si jist, zdali se starý člověk přizpůsobí jeho požadavkům. *„A myslím si, že se obecně starý lidé ani nezajímají o práci. Prostě nechtějí pracovat.“* Mezi nejdůležitější hodnoty starých lidí řadí respondentka zdraví, rodinu a přátele. Zdraví je v tomto věku velmi křehké, a proto si ho staří lidé váží více než mladí. *„Rodina a přátelé jsou pro starého člověka určitým bezpečím a sociálním kontaktem.“* Seniora popsala respondentka jako pomalého člověka, který rád vypráví zážitky ze svého života, těžko se přizpůsobuje novým věcem, hodně si stěžuje a nemá žádné koníčky. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje větší toleranci a úctu mladých lidí ke starým, ale také naopak.

Respondent 6

Respondent je muž, kterému je 24 let a bydlí sám. Myslí si, že je člověk starý ve věku od 55 let. Má dojem, že se povaha člověka ke stáří mění, a to velice zprudka. *„Když je člověk celý život lakomý, ke stáří je ještě lakomější.“* Navazování nových partnerských vztahů patří k životu a podle respondenta *„láska kvete v každém věku“.* Náboženství berou staří lidé velmi přísně a dodržují pravidla, která jsou daná církví. Vícegenerační soužití má mnoho úskalí. Mladí lidé pochopí staré lidi, mohou je také začít vnímat jiným a kladnějším způsobem. Ale naruší se jejich soukromí, mnohokrát staří lidé rozhodují za mladé. Přátelství mezi seniory je na zcela jiné úrovni, a to z hlediska způsobu komunikace. Dnešní mladí lidé komunikují hlavně prostřednictvím sociálních sítí, ale staří lidé dávají přednost osobnímu setkávání a to je dle respondenta

mnohem lepší. Podle respondenta se poslední dobou častěji hovoří v médiích o finanční situaci starých lidí, ale skutečnost je jiná. Staří jen byli zvyklí na jiný komfort a obtížně se přizpůsobují novému životu, kdy už nepracují a mají nižší příjem. Pokud ale mají zájem, práci si v dnešní době sežene každý. Nejdůležitější hodnotou pro staré lidi je zdraví. Další hodnotou je víra, která „*dává starému člověku určitý směr v životě.*“ Starý člověk je podle respondenta rozumný, nemocný, všeznalý, časově svobodný, nevrlý, nespokojený, ale také hodný. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje respondent vzájemnou trpělivost, toleranci a úctu.

Respondent 7

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 15 let. Dívka nebydlí ve společné domácnosti se starým člověkem. Respondentka si myslí, že je člověk starý ve věku od 50 let. Povaha starého člověka se mění díky zkušenostem, které získal v průběhu života. „*Bohužel se jejich povaha mění k horšímu.*“ Partnerské vztahy mezi seniory jsou stejné jako mezi mladými lidmi. Nikdo nechce zůstat sám, a proto je normální, když se i staří lidé snaží seznámit s novým partnerem. Respondentka si myslí, že se víra u starého člověka nijak nemění. „*Myslím si, že se u starého člověka naopak víra upevňuje.*“ Vícegenerační soužití je podle dívky dobré. Sama by ráda žila s babičkou, aby si vzájemně pomáhaly. Přátelské vztahy u starých lidí nejsou stejné jako u mladých. Staří lidé si nechávají více věcí pro sebe a nejsou tolik otevření a upřímní. Finance jsou pro staré lidi stejně důležité, jako pro nás mladé. Ale na rozdíl od mladých lidí nepotřebují tolik věcí. Pokud by si chtěli najít brigádu, záleží to na jejich zdravotním stavu. Nejdůležitějšími hodnotami pro staré lidi jsou podle respondentky rodina a přátelé. Rodina je pro starého člověka důležitá, protože s rodinou žije celý život a mají společných mnoho zážitků. „*Přátelé jsou důležité pro každého, takže i pro seniory.*“ Dívka popsala seniora jako starého, zkušeného a rozumného člověka, který je ochotný pomoci druhému, vstřícný, a štedrý. Pro zlepšení mezigeneračního vztahu by respondentka doporučovala, aby se mladá generace seznámila s problémy a životem

starých lidí. Je potřeba, aby si mladí lidé dokázali představit jejich životní podmínky. Na druhou stranu by měli i staří lidé více chápat mladé.

Respondent 8

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 19 let. Dívka nežije ve společné domácnosti se starým člověkem. Podle dívky je starý člověk od 60 let. Povaha starého člověka se podle respondentky v průběhu stárnutí nemění. *„Nejvíce se člověk mění v dospívání, ale pak už jeho povaha zůstane taková, jaká je.“* Navazování nových partnerských vztahů je pro člověka přirozené. Když starému člověku zemře partner, není nic špatného na tom, že se snaží najít nového. Víra je podle dívky ovlivněna dobou. Když byly dnešní staří lidé mladými, byla pro ně víra důležitou součástí života. A to jim vydrželo po celý život. Dnešní mladí lidé jsou většinou ateisté. Vícegenerační soužití je dobré pouze tehdy, když v rodině nemá senior hlavní slovo. Spíše zastává roli prarodiče, který pohlídá své vnouče, když je potřeba. Přátelství mezi seniory je mnohem pevnější než přátelství mezi mladými lidmi. *„Staří lidé spolu mnoho zažili a tím je jejich přátelství pevnější.“* Staří lidé nemají moc finančních prostředků. *„Bohužel ani jejich zdraví jim nepřispívá k tomu, aby mohli chodit na brigády a tím si zvýšit svůj životní komfort.“* Myslí si, že staří lidé jsou spíše rádi doma a už ani nemají zájem vyhledávat zaměstnání. Mezi nejdůležitější hodnoty seniorů řadí respondentka zdraví a rodinu. Zdraví je pro staré lidi důležité, protože je jejich věkem hodně ohrožené. Členové rodiny jsou pro starého člověka těmi nejbližšími. Podle dívky je starý člověk pomalý, má hodně zkušeností, ale nerozumí mladým lidem a jejich potřebám. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje vzájemnou toleranci a častější setkávání mladých lidí se starými.

Respondent 9

Respondentem je dívka, které je 22 let a bydlí s prarodiči v jedné domácnosti. Respondentka si myslí, že je člověk starý od svých 55 let. Dále má dojem, že se povaha

člověka v důsledku stáří mění. Přisuzuje to únavě ze života nebo vyprchání dobré nálady. Starý člověk žije s pocitem, že ho už nic nového nečeká, tak se podle toho chová, stává se z něj sebestředný a neústupný člověk. Podle respondentky staří lidé moc často nové partnerské vztahy nenavazují. Náboženskou víru vnímají senioři silněji. „*Mají hlavně křesťanskou víru pod kůží.*“ Vícegenerační soužití má podle dívky mnoho plusů a mínusů. Neví, co převažuje, ale ví, že takové soužití vyžaduje pevné nervy. Staří lidé zastávají hlavně roli toho chytřejšího v domácnosti. „*Mě ale vyhovuje žít v jedné domácnosti se starým člověkem.*“ Přátelské vztahy jsou pevnější a silnější než přátelství u mladých lidí. Finanční stránku seniorů vnímá respondentka podle svých prarodičů dobře. Její prarodiče mají možnost příjídělku, takže finančně nestrádají. Mezi nejdůležitější hodnoty starých lidí řadí respondentka rodinu, peníze a přátelství. Starého člověka popsala jako někoho, s kým je těžké vyjít. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje respondentka více vzájemného kontaktu.

Respondent 10

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 21 let. Dívka bydlí sama, má však babičku, kterou navštěvuje dvakrát do měsíce. Myslí si, že je člověk starý ve věku 60 let. Dívka si myslí, že se povaha člověka v průběhu stárnutí mění. Má zkušenost, že senioři bývají často podráždění, ale přiznává, že to neplatí pro každého starého člověka. Navazování nových partnerských vztahů hodnotí respondentka kladně. Žádný člověk by neměl trpět samotou. Pohled na víru se u starých lidí na rozdíl od mladých liší, a to vzhledem ke zkušenostem, které nasbírali za svůj život. Vícegenerační soužití je velmi složitá, ale dobrá věc. Pokud rodina funguje, je dobré, když spolu mohou žít všichni, včetně starších členů. Je však potřeba vymezit si pravidla a vzájemně je dodržovat. Přátelské vztahy jsou u seniorů mnohem pevnější než u mladých lidí. Mladí lidé berou přátelství lehkovážně, ale staří lidé si ho váží, a to hlavně díky společným zážitkům. Staří lidé se musí přizpůsobit své finanční situaci, která se hodně změnila proti předchozím rokům, kdy chodili do práce. Senioři mají hodně výdajů, například za léky. Je potřeba, aby se naučili s financemi nakládat tak, aby nestrádali. „*Nebo mohou chodit na brigády, aby si*

přivydělali.“ Nejdůležitějšími hodnotami pro seniory jsou přátelství a zdraví. Přátelství je pro každého člověka velmi důležité a pro starého ještě více. Přátelé jsou pro člověka velmi blízcí lidé, které potřebuje k životu. Zdraví je pro starého člověka důležité už jen proto, jak moc je s přibývajícím věkem choulostivé. Starého člověka popsala respondentka jako pomalého, bezmocného člověka, který je rozumný a plný zkušeností. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje dívka větší úctu mladých lidí ke starým.

Respondent 11

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 23 let. Dívka nebydlí ve společné domácnosti se starým člověkem. Myslí si, že ve věku 65 let začíná být člověk starý. Povaha člověka se mění spíše k horšímu. Když je člověk v mládí cholerik, ve stáří je více nervózní a naštvě ho každá maličkost. Ale také záleží na tom, co člověk v životě prožil a jaké zkušenosti má za sebou. Navazování nových partnerských vztahů je podle respondentky přirozené, protože nikdo nechce být sám, a to zvláště na konci života. Staří lidé berou víru jako něco, co je naplňuje. Je to pro ně velmi vážná věc, oproti mladým lidem, kteří si víru přizpůsobují svým potřebám. Vícegenerační soužití není dobré, i když jsou v rodině dobré vztahy. Neustále se všichni musí na sebe ohlížet a nikdo si nemůže dělat to, co zrovna v danou chvíli chce. Přátelství mezi seniory je mnohem pevnější a hlubší, než u mladých lidí. Finanční stránku seniorů hodnotí respondentka zajímavě. Dělí seniory na starší a mladší. Starší senioři mají dobré důchody a není důvod si stěžovat. Mladší senioři si nemohou dovolit to, co dříve, ale měli s takovou situací počítat a na důchod si spořit. Přívýdělek je možný na částečný úvazek, ale záleží na zdravotním stavu člověka. Určitě to není nic lehkého. Mezi nejdůležitější hodnoty seniorů patří zdraví, rodina a jistota. Seniora popsala respondentka jako člověka s mnoha zkušenostmi, který nemá rád změny a nejistotu. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje dívka více ohleduplnosti z obou stran. Dále by si senioři měli uvědomit, že ne všichni mladí lidé jsou stejní. Měli by pochopit styl života a neměli by mladé lidi škatulkovat.

Respondent 12

Rozhovor probíhal s dívkou, která je ve věku 24 let. Dívka nebydlí se starým člověkem v jedné domácnosti. Myslí se, že je člověk starý od svých 65 let. Záleží však na zdravotním stavu a aktivním stylu života. Povaha starého člověka se nemění, spíše už nedokáže ovládat své emoce tolik jako dříve. Navazování nových partnerských vztahů hodnotí respondentka pozitivně. Každý člověk má právo na lásku. Hlavní je, aby člověku bylo dobře a byl ve vztahu spokojený. Víru u starých lidí lze posuzovat stejně individuálně jako u mladých. Někteří staří lidé se dokážou přizpůsobit i moderním stylům náboženství, ale jsou i tací, kteří dávají přednost staré škole. Vícegenerační soužití je dobré pouze v případě, že jsou v rodině dobré vztahy. Pokud si od začátku nerozumí někteří členové rodiny, takovéto vícegenerační soužití by respondentka nedoporučovala. „*Vznikají pak zbytečné konflikty a to není dobré pro nikoho.*“ Rozdíl v přátelských vztazích u starých a mladých lidí je v komunikaci a také v trávení volného času. Mladí lidé chodí tancovat, běhat, nebo jakkoli sportovat, na rozdíl od starých, kteří se vzájemně navštěvují doma nebo zajdou do cukrárny. Respondentka má dojem, že finanční situace starých lidí není tak špatná, jak se zdá. Pokud se ovšem nemusí finančně starat o své dospělé děti. Taková situace pak vyžaduje, aby si staří lidé našli nějaké zaměstnání. Za nejdůležitější hodnoty starých lidí považuje respondentka rodinu, zdraví a zázemí. Starého člověka popsala dívka jako opatrného, zkušeného a nepředvídatelného člověka, který je netrpělivý, unavený a vždy musí mít pravdu. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje respondentka vstřícnost a pochopení na obou stranách.

Respondent 13

Rozhovor probíhal s chlapcem, kterému je 16 let. Chlapec nežije v jedné domácnosti se seniorem. Člověk je starý podle respondenta od 65 let. Povaha starého člověka se v průběhu stárnutí nemění. „*Zůstávají takový, jací jsou v dospělosti.*“ Pokud je senior sám, ovdovělý nebo rozvedený, rozhodně nevidí nic špatného na navazování

nových partnerských vztahů. Víra je pro starého člověka něco zakořeněného. Na rozdíl od mladého člověka, který nad vírou přemýšlí a může si svobodně vybrat, které náboženství je mu nejbližší, starý člověk prohlubuje víru, ve které byl vychován od narození. Vícegenerační soužití je dnes pojem, který je hodně moderní. „*Bohužel jsou staří lidé ve společné domácnosti využíváni spíše jako prarodiče na hlídání, než aby o ně mladší členové rodiny pečovali.*“ Přátelství mezi seniory jsou mnohem silnější. Většinou je to proto, že se znají déle a mají mnoho společných zážitků. Důchody starých lidí jsou u nás dobře řešené. Starý člověk se z hlediska financí má v České republice dobře. Pokud má zájem dále pracovat a jeho zdravotní stav mu to dovoluje, je jedině dobře, když svůj aktivní život prodlouží, co nejdéle to jde. Nejdůležitějšími hodnotami jsou pro starého člověka zdraví, láska a rodina. Starého člověka popisuje respondent jako nervózního, unaveného a nešikovného člověka, který je vrásčitý a neustále má potřebu někomu nadávat. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje respondent úctu mladých lidí ke starým. „*Ne každý starý člověk je nesvéprávný a pomatený.*“

Respondent 14

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 22 let. Tato dívka nežije ve společné domácnosti s osobou starší 65 let. Myslí si, že člověk se stává starým ve věku 60 let. Domnívá, že se povaha člověka mění tak, že se zesilují povahové rysy a to jak pozitivní, tak i negativní. Dále si myslí, že staří lidé nemají chuť hledat si nového partnera, protože nemají rádi změny. „*Nechtěl si zvykat na nového člověka, na jeho návyky a na soužití s ním.*“ Proto raději senioři zůstávají sami. Náboženská víra se u starých lidí prohlubuje. Vnímají ji ortodoxněji než mladí lidé, kteří se s vírou setkávají většinou jen ve škole a to velmi okrajově. Vícegenerační soužití hodnotí respondentka špatně. „*Staří lidé jsou akorát využíváni k domácím pracím a nedostává se jim takové péče, kterou by si zasloužili.*“ Přátelství mezi seniory není tak silné jako u mladé generace. Staří lidé se spíše věnují své rodině a přátelství pro ně neznamena tolik, jako pro mladé lidi. Finanční stránku starých lidí lze hodnotit velice individuálně. Pokud jsou lidé zdraví a

schopni pracovat, udrží si i svou finanční úroveň. Mezi nejdůležitější hodnoty starých lidí řadí dívka zdraví a rodinu. Tyto hodnoty vybrala, protože sama vidí u svých prarodičů, co je pro ně nejdůležitější. Seniora popsala respondentka jako nemocného člověka, který je obklopený svou rodinou, a který má čas na své koníčky. „*Starý člověk je také velmi náladový a má rád svůj klid.*“ Pro zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje respondentka pokoru a častější kontakt obou stran.

Respondent 15

Rozhovor probíhal s dívkou, které je 21 let. Dívka nežije s osobou starší 65 let ve společné domácnosti. Respondentka se domnívá, že je člověk starý od 60 let. Myslí si, že se povaha člověka mění k horšímu, a to v důsledku stárnutí. Záleží také na kvalitě jeho života. Navazování partnerských vztahů dívka podporuje. „*Nikdo nechce být sám. Pokud si jsou staří lidé jisti, že se chtějí seznámit s novým partnerem, nevidím na tom nic špatného.*“ Senioři si často ke konci života uvědomují smrt, a proto se více obracejí k Bohu. Vícegenerační soužití je velmi obtížné pro celou rodinu. Pro děti jsou prarodiče jako kamarádi, ale pro rodiče jsou zátěží. V bytě spíše překáží a mluví rodičům do výchovy. Přátelství v seniorském věku spíše upadá. Staří lidé mají rádi klid a nechtějí se scházet se svými přáteli. „*Stávají se z nich samotáři.*“ Finance starých lidí jsou špatné. Stane se, že staří lidé finančně podporují mladé, ale mělo by to být spíše naopak. „*Důchod starých lidí je stejně špatný jako podpora maminek, které jsou na mateřské dovolené.*“ Nejdůležitější hodnotou pro staré lidi je podle respondentky zdraví, protože právě to starým lidem hodně ubývá. Starého člověka popsala respondentka jako pesimistického člověka, který je náladový a často nemocný. Ke zlepšení mezigeneračních vztahů by podle dívky mohla přispět vzájemná tolerance a empatie.

Respondent 16

Rozhovor probíhal s chlapcem ve věku 18 let. Chlapec nežije ve společné domácnosti se starým člověkem. Myslí si, že člověk je starý od 60 let. Respondent má

dojem, že se povaha člověka nemění, jen přibývají životní zkušenosti. Staří lidé nechtějí navazovat nové partnerské vztahy, protože jsou uzavřeni do sebe a nemají rádi změny. Víra člověka se v průběhu stárnutí nemění. Takovou věc je potřeba posuzovat individuálně. *„Jsou i takoví senioři, kteří se k víře začínou obracet až na konci svého života.“* Vícegenerační soužití je velmi náročné hlavně pro mladší členy rodiny. Je pro ně náročné vycházet se staršími lidmi a musí se ve svých aktivitách omezovat, aby nerušili své prarodiče. Podle respondenta se o přátelství u starých lidí nejedná. Staří lidé považují za svého přítele jakéhokoli jiného starého člověka, *„hlavně, že se s ním můžou bavit o svých problémech.“* V našem státě je těžké žít pouze ze starobního důchodu. Starý člověk se z něj sotva užívá. *„Mají mnoho možností chodit na brigády, ale většinou už nemají sílu ani náladu vrátet se do zaměstnání.“* Nejdůležitějšími hodnotami starých lidí jsou podle respondenta zdraví a jistota. Zdraví proto, že právě od něj se odvíjí vše ostatní. Jistotou myslel respondent zabezpečení až do konce života. Starého člověka popsal jako nemocného, náladového a nepříjemného člověka, který má mnoho životních zkušeností. Ke zlepšení mezigeneračních vztahů doporučuje respondent vzájemný respekt.

Respondent 17

Respondentem je žena, které je 25 let. Žena nežije ve společné domácnosti s osobou starší 65 let. Myslí si, že člověk je starý zhruba od 65 let, *„ale je to velice individuální.“* Během stáří se povaha člověka nemění, spíše se vyhracují vlastnosti člověka, a to jak k horšímu, tak k lepšímu. Navazování nových partnerských vztahů mezi seniory je těžké, protože staří lidé jsou méně přizpůsobiví než mladý člověk. *„Myslím, že se to může stát, ale velice zřídka.“* Člověk potřebuje sociální vazby a novým partnerstvím tuto potřebu uspokojí. Pohled na víru se u starých lidí liší na rozdíl od mladých lidí, a to vzhledem k jejich životním zkušenostem. Víra se těmito zkušenostmi potvrzuje nebo přetváří a rozhodně je pevnější než u mladých lidí. Vícegenerační soužití je pozitivní věc. *„Člověk by se měl nejen přátelit se svými vrstevníky, ale také je důležité, když mohou hovořit se starými lidmi.“* Staří lidé mohou

mladým předat mnoho. Bohužel to mladí nechtějí přijmout a staří nejsou k mladým moc důvěřiví, mají pocit, že jim nerozumějí. „*Pokud dojde k dobrému vícegeneračnímu soužití, tak si mohou vzájemně předávat zkušenosti.*“ Takovéto dobré vícegenerační soužití je spíše ojedinělé. Přátelství je odlišné u mladých a starých lidí. Je založeno na jiných hodnotách. U starých lidí je přátelství dlouhodobější, jsou tolerantnější. Finanční stránka je v naší republice špatná. „*Člověk se sám bojí, až bude senior.*“ Důchody jsou velmi malé, a pokud starý člověk nevlastní nějakou nemovitost, může se dostat do složité finanční situace. Možnosti příjmu pro staré lidi jsou u nás možné, ale „*spíše je to sociální pomoc, která zakrývá to, že náš stát není schopný staré lidi zabezpečit.*“ Mezi nejdůležitější hodnoty řadí respondentka zdraví, peníze a víru. „*Určitě je důležité, aby senior udržoval vztahy s rodinou.*“ Peníze potřebuje každý člověk, ale staří lidé jich mají méně a mají větší výdaje za léky, protože jsou častěji nemocní. Starý člověk je podle respondentky zkušený, zásadový, často zahořklý, úzkostlivý, nedůvěřivý. Pro zlepšení mezigeneračních vztahů by žena doporučila více vzájemné komunikace. „*obě generace překvapí, když spolu začnou dobře komunikovat, že si mají co říct a jsou si zajímavý navzájem.*“

5. DISKUZE

V praktické části své práce bylo popsáno 17 rozhovorů. Rozhovory byly vedeny s 5 muži a 12 ženami, z toho 7 respondentů je ve věku adolescence a 10 ve věku časné dospělosti.

Prvním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit názor mladé generace na život seniorů. V úvodních otázkách rozhovoru jsem se ptala na změnu povahy u starých lidí. Podle Venglářové (2007) se povaha člověka ve stáří mění. Zvýrazňují se negativní rysy osobnosti, které jsou laicky označovány jako zhoršení povahy. Ve svém výzkumu jsem zaznamenala u většiny respondentů podobné odpovědi, a to u respondentů č. 1 - 7, 9 - 11 a 15. Tito respondenti si myslí, že se povaha starého člověka mění pouze k horšímu. Respondent č. 14 si myslí, že se povaha starého člověka mění, ale ne jen k horšímu, ale také k lepšímu. Zbylí respondenti č. 8, 12, 13, 16 a 17 mají dojem, že se povaha člověka vzhledem ke stáří nijak nemění. V této otázce souhlasím s názorem respondenta č. 14. Myslím si, že se povaha starého člověka mění v důsledku stárnutí, a to právě vzhledem ke zkušenostem. Není však jasně dáno, že se povaha musí měnit pouze k horšímu či k lepšímu. Každý člověk je individuální osobnost a povaha každého člověka se mění jiným směrem.

K životu starých lidí patří jistě i náboženská víra. Jak už uvádí Vágnerová (2007), ke stáří narůstá potřeba spirituálního směřování, a to v souvislosti s anticipací vlastní smrti. Mnozí senioři, kteří byli po celý svůj život ateisté, mohou dojít ke změně názorové orientace (Malíková, 2011). Naopak dnes mladí lidé už ve svém věku většinou přestanou spoléhat na náboženskou realitu, která jim byla vštípena od dětství, a spíše hledají a kriticky reflektují své názory a postoje (Říčan, 2007).

V mém výzkumu si mnoho respondentů, a to konkrétně respondenti č. 2, 3, 5, 6, 8, 9 - 11, 13 - 15 a 17 myslí, že se náboženská víra u starých lidí mění. Nejčastějším důvodem pro tento názor byla konzervativnost starých lidí a časté myšlenky na smrt, zvláště takové, co po ní následuje. Respondenti č. 1, 4, 7 a 16 si myslí, že se víra starých lidí v ničem nemění. V porovnání s literaturou je zřejmé, že většina respondentů má přehled

o vnímání náboženské víry starými lidmi, protože jejich názory se s již uvedenou literaturou shodují.

Další má otázka se týkala využívání pracovních nabídek seniory. Podle editorky Věry Tůmové (Tůmová, Už téměř každý druhý penzista v Česku pracuje; [online]) pracuje v dnešní době mnohem více seniorů než v minulých letech. Senioři více žádají o práci na plný úvazek. Podle Doubkové (Doubková In Sborník konference GENERACE 50 plus v České republice, 2004) mají senioři skutečný zájem a také snahu nalézt zaměstnání a uplatnit se na trhu práce i přesto, že by byla takováto práce méně kvalifikovaná. Respondenti č. 1 – 4, 6, 7, 9 - 17 se k této otázce vyjádřili kladně. Mají dojem, že staří lidé chtějí pracovat a snaží se aktivně si práci vyhledávat. Podmínkou však pro jejich aktivní vyhledávání je jejich dobrý zdravotní stav. S tímto názorem se ztotožňuji i já, neboť práce starého člověka přispívá k jeho dobré psychické náladě, a pokud seniorům jejich zdravotní stránka dovoluje pracovat, svědčí to o jejich aktivnímu přístupu ke stárnutí. Tento názor zaujímá i Pauknerová (2012), která ve své knize uvádí, že aktivní stárnutí oddaluje odchod do důchodu a prodlužuje ekonomickou aktivitu. Pouze respondenti č. 5 a 8 mají dojem, že senioři nechtějí pracovat a práci si aktivně nevyhledávají. Jsou spokojeni, že mohou být doma a vystačí si se svým starobním důchodem. Myslím, že otázka finanční stránky je jedna věc a otázka psychické pohody a aktivního stárnutí věc druhá, dle mého názoru i důležitější, a neměla by být opomenuta.

Vícegenerační soužití přináší elán a nadšení mladších, zkušenosti a rady starších a dohromady vzájemnou pomoc a rodinnou pospolitost, pokud jsou zúčastnění disciplinováni tak, aby dokázali dodržovat vzájemná pravidla, byli tolerantní a uměli spolu dohromady o všem komunikovat (Brabcová, Vícegenerační soužití očima otců a synů; [online]). S autorkou tohoto článku se v mém výzkumu shoduje menší počet respondentů. Respondentům č. 1, 4, 5, 7, 9, 10 a 17. by nevadilo žít v jedné domácnosti se starým člověkem, spíše by v takovémto soužití viděli výhody.

Naopak Klevetová a Dláblová (2008) uvádí, že každodenní mezigenerační soužití se neosvědčuje, protože nelze zabránit generačním střetům, které pak toto soužití znehodnocují. Přesně takto vidí vícegenerační soužití respondenti č. 2, 3, 6, 8 a 11 – 16.

Tito respondenti hodnotí vícegenerační soužití záporně. Většina respondentů si nedovede představit klidné vícegenerační soužití. Spíše by to byla pro ně přítěž a omezení svobody. Napadá mě jeden důvod, proč tito respondenti mají záporný vztah k vícegeneračnímu soužití. Ani jeden z těchto respondentů nežije ve společné domácnosti se starým člověkem, takže nemohou mít představu o tom, jak takové soužití vypadá. Protože jsem spolu s rodiči žila až do svých 15 let s babičkou v jednom domě, vím, co takové soužití vyžaduje. Jistě je potřeba velké trpělivosti, respektování soukromí a nastavení pravidel, která je třeba dodržovat. Ale také jsem se z takového soužití plno věcí naučila a došla jsem díky tomu k většímu pochopení pro staré lidi. Takto hovoří o společném soužití také Hrdličková ((Hrdličková, Řešíte také mezigenerační spory; [online])). Tvrdí, že aby spolu mladí a staří vycházely, je potřebná dostatečná míra vzájemné intimity, a také respektování soukromí.

Slovo asociace znamená vybavení si jednoho na základě druhého a je to spojení vytvářející se mezi psychickými jevy (Kraus, 2007). Proto jsem se rozhodla položit otázku, co se vybaví mladému člověku, když se řekne senior. Podle ankety „Co se vybaví studentům ZSF JU ve spojení se slovem senior“, prezentovala většina studentů negativní výrazy. Stále častěji totiž mladá generace popírá vlastní stáří, a proto tyto výrazy (jimi prezentované) mohou vést až ke gerontofobii (Zimmelová In Havlík, 2009). V mém výzkumu se zmínili respondenti převážně o záporných vlastnostech starého člověka. Následně pak o kladných vlastnostech a jen pár respondentů zmínilo tělesné znaky starých lidí. Protože většina respondentů uvedla negativní výrazy v souvislosti se seniorem, souhlasí to s Zimmelovou (Zimmelová In Havlík, 2009), že většina mladých lidí popírá své stáří, protože vidí u starých lidí spíše ty negativní znaky. Na druhou stranu každý respondent uvedl v odpovědi na tuto otázku nejen záporné vlastnosti starých lidí, ale také kladné, což je dobře, protože to dokazuje, že i když se starý člověk mladé generaci jeví jako negativní obraz osobnosti, jsou schopni v něm vidět i jeho pozitivní stránku a nebojí se ji zmínit.

Tímto bych zodpověděla svou první výzkumnou otázku, a to „**Co si mladá generace myslí o životě seniorů?**“. Mladá generace má přehled o životě starých lidí a to vzhledem k souladu jejich odpovědí s literaturou. Někteří jsou ovlivněni

medializovaným obrazem stáří, nebo nepřišli do užšího kontaktu se starým člověkem, proto mají odpovědi negativnějšího rázu. Většina respondentů však má zkušenosti se starým člověkem ať už ze společného soužití, anebo pro své časté kontakty se starým člověkem. Vidí seniory takové, jací jsou a berou v úvahu jejich individuálnost a rozdílné názory.

Hodnoty zaujímají zásadní místo v životě člověka a uzpůsobují jeho způsoby a cíle jednání. Důležitost jednotlivých hodnot závisí na hierarchii hodnot, která je aktivovaná ve vztahu k situacím, s nimiž jedinec spojuje psychickou interakci (Loučková In Sborník konference GENERACE 50 plus v České republice, 2004).

Podle Vágnerové (2007), je víra pro starého člověka určitou hodnotou a řádem. Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou a senioři s ní chtějí prožívat své stáří. Pokud by starý člověk rodinu neměl, má své přátele, kteří nahrazují místo rodiny v životě starého člověka. Jistota a bezpečí má pro staré lidi větší hodnotu, než měla dřív.

Nyní zodpovím svou další výzkumnou otázku **„Co je podle mladé generace pro seniory tím nejdůležitějším“**. Mezi nejdůležitější hodnoty starých lidí řadí respondenti hlavně zdraví, rodinu a přátele. Tyto hodnoty byly nejčastěji respondenty zmiňovány. Dalšími hodnotami jsou podle respondentů také peníze, víra, jistota, bezpečí, zázemí a láska. Někteří respondenti na tuto otázku odpověděli tak, jak je to u jejich prarodičů, vycházeli tedy ze své vlastní zkušenosti. Další respondenti odpovídali podle toho, co starým lidem chybí a myslí si, že je to pro ně stále důležité. Pro přehlednost zveřejňuji tabulku číslo 1 v příloze.

Mou poslední výzkumnou otázkou je **„Co by mladá generace doporučovala pro zlepšení vztahu mezi nimi a seniory?“** Tato otázka by měla přispět k uvědomění si mladých lidí, co by mohli změnit pro zlepšení vztahu mezi starými lidmi a jimi samotnými.

Provázanost jednotlivých generací je pro naši společnost velmi důležitá. Je potřeba, aby se udržovaly dobré mezigenerační vztahy a aby mladá generace přejímala od starších osob jejich životní zkušenosti (Malíková, 2011). Kontakty mezi mladými a seniory slábnou. Pro mezigenerační vztahy a vzájemné žití v jedné společnosti je vzájemná komunikace zásadní (Radváková, Mezigenerační vzdělávání; [online]).

V mém výzkumu doporučují respondenti pro zlepšení mezigeneračního soužití především úctu, toleranci a častější vzájemný kontakt. Stejný názor má Radváková (Radváková, Mezigenerační vzdělávání; [online]), která tvrdí, že potřeba udržet kontakt mezi generacemi je velmi důležitá. Podle Zimmelové (Zimmelová In Havík, 2009) je potřeba, aby generace připustily a zajistily spolu se seniory otevření společnosti při vzdělávání, zaměstnávání a účasti seniorů na řešení problémů. Pokud by se tak společnost zachovala, bude ageismus potlačen na minimum.

Respondenti spíše mluvili o možnostech, které by oni sami mohli nějakým způsobem ovlivnit, aby došlo k dobrému mezigeneračnímu soužití. Proto pro další zlepšení mezigeneračních vztahů doporučují empatii, trpělivost, lepší komunikaci, pochopení se navzájem, ohleduplnost, vstřícnost, pokoru a respekt. Pro lepší přehlednost přikládám do příloh tabulku číslo 2, která znázorňuje odpovědi respondentů na jednotlivé doporučení pro zlepšení mezigeneračních vztahů.

6. ZÁVĚR

„Mladí se prohlašuje za bytostně něco lepšího, lidsky hodnotnějšího než stáří.“
(Rodina; [online])

Takto média ukazují stáří a mladí lidé tyto názory přebírají za své. Má teoretická část bakalářské práce by měla směřovat k tomu, aby si mladí lidé uvědomili, že být starý neznamena jen pobírání starobního důchodu a tvořit fronty na zlevněné zboží. Stáří je mnohem víc a je potřeba ho mladým lidem ukázat také v jiném světle než v tom zmedializovaném. V praktické části mé bakalářské práce jsem se snažila dojít ke splnění dvou cílů.

Prvním cílem mé práce bylo zjistit názor mladé generace na život seniorů. Mladí lidé si nepřipouští své vlastní stárnutí. Snaží se užívat si svého mladého věku a nechtějí přemýšlet nad tím, co bude, až oni sami budou seniory. To považuji za jednu z možných příčin, proč se mladí lidé ke starým nechovají tak, jak by měli. Často mladí lidé popisují staré lidi v negativním slova smyslu, ale není tomu vždy tak. Ve své praktické části bakalářské práce jsem porovnávala výsledky mého výzkumu s literaturou a ve většině případů se respondenti s touto literaturou shodovali. Z toho vyplývá, že se mladí lidé snaží vnímat seniory jako součást naší společnosti, a když už nemají zájem s nimi přijít do užšího kontaktu a trávit s nimi delší dobu, snaží se je alespoň respektovat a nevyvolávat zbytečné konflikty. Může se zdát, že jsou takovéto postoje určitou stagnací, ale myslím si, že je to dobrý začátek pro to, aby se mladým lidem vrátila tolerance a úcta ke starým lidem. Je potřeba mladé lidi seznámit se životem starších lidí, například školními exkurzemi do domova pro seniory, kde se dozvědí, jak život seniorů vypadá, nebo jim umožnit setkání se seniorem, který je ochotný hovořit o svém životě a o aktivním stárnutí.

Jednou z mých výzkumných otázek bylo, co by mladá generace doporučovala pro zlepšení vztahu mezi jimi a starými lidmi. Podle respondentů je nejdůležitější vzájemná úcta a tolerance, na kterou by si měl každý člověk vzpomenout, když se setká se seniorem. Někteří respondenti uváděli i potřebu častějšího kontaktu mezi mladou a starší generací. Pokud by mladí lidé našli čas a rádi by se na delší dobu scházeli se

starým člověkem, jistě by ho tím i lépe pochopili, a mohlo by ubýt i negativních reakcí na stáří. Největší problém v mezigeneračních vztazích je v nedostatečné komunikaci mezi těmito dvěma generacemi, a tím dochází i k mnoha nedorozuměním.

Mým druhým cílem bylo zjistit, jaké hodnoty jsou podle mladé generace pro seniory těmi nejdůležitějšími. Podle respondentů jsou nejdůležitějšími hodnotami zdraví, rodina, přátelé, víra a jistota. To uvedla většina respondentů. Někteří z nich žijí se starým člověkem v jedné domácnosti nebo ho velmi často navštěvují. Proto na tuto otázku odpovídali ze svých zkušeností s prarodiči nebo se zamysleli, co by pro takového člověka mohlo být důležité. Myslím, že i pro respondenty bylo přínosné odpovídat na takovéto otázky, museli se sami zamyslet nad životem starých lidí, jaké mají problémy a životní překážky, a co je pro jejich život skutečně tím hlavním.

Věřím, že tato má bakalářská práce poslouží nejen pro objasnění života starých a mladých lidí, ale také pro vylepšení mezigeneračních vztahů a zabránění narůstající diskriminaci starých lidí mladými. Protože i respondenti v mém výzkumu byli schopni vyslovit několik návrhů, které by mohly vylepšit mezigenerační vztah, soudím, že se mladí lidé (i když ne všichni) snaží najít cestu k lepší komunikaci se seniory, a doufám, že jim tuto cestu i staří lidé usnadní.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. DOUBKOVÁ, Pavla. 2004. Generace 50 plus a trh práce. In: Sborník konference GENERACE 50 plus v České republice. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 71 s. ISBN 80-7040-720-4
2. FIŠEROVÁ, Eva. 2010. *Senioři a jejich obraz ve společnosti: Hledání cesty ke vzájemnému pochopení a úctě; Chybí mezigenerační dialog*. Generace. č. 4. s. 8. ISSN 1213 - 7626
3. FARKOVÁ, Marie. 2009. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada. 136 s. ISBN 978-80-247-2480-5
4. HARTL, Pavel. 2004. *Stručný psychologický slovník*. Praha: Portál. 312 s. ISBN 80-7178-803-1
5. HAŠKOVCOVÁ, Helena. 2002. *Manuálek sociální gerontologie*. Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví. 72 s. ISBN 80-7013-363-5
6. HAŠKOVCOVÁ, Helena. 2004. Láska kvete v každém věku. In: SBORNÍK KONGRESU VIII. 2004. *Gerontologické dny Ostrava*, Dům techniky Ostrava. 115 s. ISBN 80-02-01670-X
7. HENDL, Jan. 2008. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace*. 2. aktualizované vydání. Praha: Portál. 408 s. ISBN 978-80-7367-485-4
8. HOLMEROVÁ, I., B. JURÁŠKOVÁ a K. ZIKMUNDOVÁ. 2002. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. EV public relations. 143 s. ISBN 978-80-254-0179-8
9. JIRÁK, R., I. HOLMEROVÁ a C. BORZOVÁ, a kol. 2009. *Demence a jiné poruchy paměti*, Praha: Grada. 176 s. ISBN 978-80-247-2454-6
10. KELNAROVÁ, Jarmila a Eva MATĚJKOVÁ. 2010. *Psychologie 1. díl: Pro studenty zdravotnických oborů*. Praha: Grada. 184 s., ISBN 978-80-247-3270-1
11. KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLÁBALOVÁ. 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-2169-9
12. KONČEKOVÁ, Ľuba. 2005. *Vývinová psychológia*. Lana. 298 s. ISBN 809-690-536-8
13. KRAMÁŘOVÁ, Naděžda a Jan TUČEK. 2005. *Gerontopsychiatrie*. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 55 s. ISBN 80-7040-829-4

14. KRAUS, Jiří a kol. 2007. *Nový akademický slovník cizích slov A-Ž*. Academia. 879 s., ISBN 978-80-200-1351-4
15. LANGMAIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. 2006. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. 368 s. ISBN 80-247-1284-9
16. LOUČKOVÁ, Ivana. 2004. Hodnoty a hodnotové hierarchie seniorů. In: Sborník konference GENERACE 50 plus v České republice. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 71 s. ISBN 80-7040-720-4
17. LUSSO, Vittoria Cesari. 2011. *Prarodiče, rodiče a vnoučata: O emočních, vztahových a komunikačních úskalích*. Praha:Portál. 111 s. ISBN 978-80-262-0003-1
18. MACEK, Petr. *Adolescence*. PORTÁL, 2003. 144 s. ISBN 80-7178-747-7
19. MALÍKOVÁ, Eva. 2011. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada. 328 s. ISBN 978-80-247-3148-3
20. MINIBERGEROVÁ, Lenka a Jiří DUŠEK. 2006. *Vybrané kapitoly z psychologie a medicíny pro zdravotníky pracující se seniory*. Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. 67 s. ISBN 80-7013-436-4
21. MLÝNKOVÁ, Jana. 2010. *Pečovatelsví I. díl*, Praha: Grada. 276 s. ISBN 978-80-247-3184-1
22. MOCOVÁ, Nina. 2009. Poznání a využití potenciálu zaměstnanců nad 50 let. In: HAVLÍK, Josef. *Sborník VI. mezinárodní konference: Problematika generace 50 plus*. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 114 s. ISBN 978-80-7394-187-1
23. PAUKNEROVÁ, Daniela. 2012. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3. aktualizované vydání. Praha: Grada. 259 s. ISBN 978-80-247-3809-3
24. POKORNÁ, Andrea. 2010. *Komunikace se seniory*. Praha: Grada. 158 s. ISBN 978-80-247-3271-8
25. REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. 192 s. ISBN 978-80-247-3006-6
26. ŘÍČAN, Pavel. 2004. *Cesta životem: vývojová psychologie*. Praha: Portál. 390 s. ISBN 80-7367-124-7

27. ŘÍČAN, Pavel. 2007. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál. 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3
28. SEDLÁČKOVÁ, Daniela. 2009. *Rozvoj zdravého sebevědomí žáka*. Praha: Grada. 128 s. ISBN 978-80-247-6235-7
29. SMOLÍK, Josef. 2010. *Subkultury mládeže: Uvedení do problematiky*. Praha: Grada. 288 s. ISBN 978-80-247-2907-7
30. ŠIKLOVÁ, Jiřina. 2008. *Deník staré paní*. Praha: Kalich. 183 s. ISBN
31. TOŠNEROVÁ, Tamara. 2009. *Jak si vychutnat seniorská léta*. Brno: Computer press. 240 s. ISBN 978-80-251-2104-7
32. VÁGNEROVÁ, Marie. 2007. *Vývojová psychologie II.: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum. 461 s. ISBN 978-80-86429-62-5
33. VÁGNEROVÁ, Marie. 2005. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. 468 s. ISBN 80-246-0956-8
34. VENDEL, Štefan. 2008. *Kariérní poradenství*, Praha: Grada. 224 s. ISBN 978-80-247-1731-9
35. VENGLÁŘOVÁ, Martina. 2007. *Problematické situace v péči o seniory: Příručka pro zdravotnické a sociální pracovníky*. Praha: Grada. 96 s. ISBN 978-80-247-2170-5
36. VIDOVIČOVÁ, Lucie. 2004. Autonomie a věková diskriminace: Ohrožení nebo výzva. In: SÝKOROVÁ, Dana. *Autonime ve stáří: Strategie jejího zachování*. Albert. 324 s. ISBN 80-7326-026-3
37. ZIMMELOVÁ, Petra. 2009. Mezigenerační problematika seniorů v realitě 21. století. In: HAVLÍK, Josef. *Sborník VI. mezinárodní konference: Problematika generace 50 plus*. Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta. 114 s. ISBN 978-80-7394-187-1

Internetové zdroje:

1. BRABCOVÁ, Eva. Vícegenerační soužití očima otců a synů. Žijeme naplno. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupný z:

<http://www.zijemenaplno.cz/Clanky/a487-Vicegeneracni-souziti-ocima-otcu-a-synu.aspx>

2. BUČKOVÁ, Michaela. Čeští penzisté prodávají v obchodech, hlídají děti, zůstávají špičkovými lékaři. Finance iDNES. [online]. 2010-11-18 [cit. 2011-11-14]. Dostupný z: http://finance.idnes.cz/cesti-penziste-prodavaji-v-obchodech-hlidaji-deti-zustavaji-spickovymi-lekari-19i-podnikani.aspx?c=A101111_1481335_zamestnani_hru
3. EUROPA. Kolem roku. Evropská unie. [online]. 2012-01-18 [cit. 2012-01-18]. Dostupný z: <http://europa.eu/ey2012/ey2012main.jsp?catId=971&langId=en>
4. HEJNA, Josef. O nevkusnosti stáří. Lidovky. [online]. 2011-07-19 [cit. 2011-11-08]. Dostupný z: <http://hejna.bigblogger.lidovky.cz/c/201195/O-nevkusnosti-stari.html>
5. HRDLIČKOVÁ, Lucie. Řešíte také mezigenerační spory?. Psychologie dnes. [online]. 2009-10-01 [cit. 2011-11-15]. Dostupný z: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=28597>
6. JIRÁSKOVÁ, Terezie. Ageismus neboli věková diskriminace. Český rozhlas. [online]. 2005-03-30 [cit. 2011-11-06]. Dostupný z: http://www.rozhlas.cz/evropskaunie/komentare/_zprava/163034
7. MEDAIAPOL News. Vzdělávání seniorů. Rodina-finance. [online]. 2010-08-27 [cit. 2011-12-22]. Dostupný z: <http://www.rodina-finance.cz/seniori.207/vzdelavani-senioru.20407.html>
8. ODBOR 22. Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (2012) v České republice. MPSV. [online]. 2011-11-09 [cit. 2011-12-14]. Dostupný z: <http://www.mpsv.cz/cs/11696>
9. ODBOR 22. Kvalita života ve stáří. Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008-2012. MPSV. [online]. 2008-08-01 [cit. 2011-11-16]. Dostupný z: <http://www.mpsv.cz/cs/5045#is>
10. PETRÁŠOVÁ, Lenka. Mládež si na internetu vybíjí zlost na důchodcích. Hrozí válka generací?. iDNES [online]. 2010-04-13 [cit. 2011-11-18]. Dostupný z:

[http://zpravy.idnes.cz/mladez-si-na-internetu-vybiji-zlost-na-duchodcich-hrozi-
valka-generaci-1zl-/domaci.aspx?c=A100412_203042_domaci_vel](http://zpravy.idnes.cz/mladez-si-na-internetu-vybiji-zlost-na-duchodcich-hrozi-
valka-generaci-1zl-/domaci.aspx?c=A100412_203042_domaci_vel)

11. RADVÁKOVÁ, Věra. Mezigenerační vzdělávání. Vysokoškolské poradenství [online]. 2009-18-11 [cit. 2012-04-03]. Dostupný z:
<http://www.vsporadenstvi.cz/cs/node/114>
12. RODINA. Další pravdy. Rodina [online]. 2012-02-19 [cit. 2012-04-17].
Dostupný z: <http://www.rodina.cz/nazor16118583.htm>
13. SEDLÁČKOVÁ, Veronika, KOTTOVÁ, Alice. Lidé na Facebooku útočí proti seniorům. Kampaň už podpořilo 230 tisíc lidí. Rozhlas [online]. 2010-04-19 [cit. 2011-12-14]. Dostupný z:
http://www.rozhlas.cz/zpravy/spolecnost/_zprava/722241
14. TŮMOVÁ, Věra. Už téměř každý druhý penzista v Česku pracuje. Aktuálně [online]. 2012-02-03 [cit. 2012-04-02]. Dostupný z:
<http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/prace/clanek.phtml?id=731662>
15. VIDOVIČOVÁ, Lucie. Ageismus teorie. Ageismus [online]. 2006 [cit. 2011-12-16]. Dostupný z: <http://www.ageismus.cz/?m=2&lang=cz>

8. KLÍČOVÁ SLOVA

Adolescent

Časná dospělost

Mezigenerační vztah

Senior

9. PŘÍLOHY

a) *Struktura otázek řízeného rozhovoru*

1. Kolik je Vám let?
2. Žijete ve společné domácnosti s osobou starší 65 let? Jestliže ano, v jakém jste příbuzenském vztahu?
3. Jakým způsobem se podle Vás mění povaha člověka ve stáří?
4. Jakým způsobem se mění pohled na náboženskou víru u seniorů?
5. Jaký máte názor na vícegenerační soužití?
6. Co si myslíte o využívání pracovních nabídek starými lidmi?
7. Popište seniora deseti slovy
8. Které hodnoty jsou podle Vás pro seniory těmi nejdůležitějšími?
9. Co byste doporučoval/a pro zlepšení vztahu mezi seniory a současnou mladou generací?

b) *Tabulka číslo 1*

Tabulka znázorňuje počet odpovědí respondentů na jednotlivé hodnoty.

Hodnoty podle respondentů	Počet respondentů
Zdraví	15
Rodina	11
Přátelé	5
Jistota	2
Víra	2
Peníze	2
Bezpečí	1
Zázemí	1
Láska	1

c) Tabulka číslo 2

Tabulka znázorňuje počet odpovědí respondentů na jednotlivé doporučení pro zlepšení mezigeneračních vztahů.

Zlepšení mezigeneračního vztahu	Počet odpovědí
Úcta	7
Tolerance	6
Častější kontakt	4
Empatie	3
Trpělivost	2
Lepší komunikace	2
Pochopení se navzájem	2
Ohleduplnost	1
Vstřícnost	1
Pokora	1
Respekt	1